

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра педагогіки, методики викладання іноземних мов й
інформаційно-комунікативних технологій

Кваліфікаційна робота магістра

**На тему: «Становлення освітньої системи України: від знань до
компетентностей».**

Допущена до захисту

«___» _____ року

Завідувач кафедри

_____ Черниш В. В.

Студентки групи СОкт 53-20

Факультету германської філології

Освітньо-професійної програми

Викладання західноєвропейських мов

на основі комбінованих технологій

Куліковської Аліни Олександрівни

Науковий керівник:

Кандидат педагогічних наук, доцент

Кудіна В. В.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ КОМПЕТЕНТНІСНОЇ ОСВІТИ.....	5
1.1. Сутність компетентнісного підходу в освіті	5
1.2 Стратегічні напрями розвитку вищої освіти України.....	18
Висновки до I розділу	25
РОЗДІЛ 2. ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ВИЩІЙ ОСВІТІ УРАЇНИ.....	26
2.1. Аналіз сучасного стану вищої освіти в Україні.....	26
2.2. Напрями впровадження компетентнісного підходу до організації освітнього процесу у вищій школі	44
2.3. Рекомендації щодо подальшого розвитку компетентнісної освіти в КНЛУ	48
Висновки до II розділу	61
ВИСНОВКИ.....	63
РЕЗЮМЕ	64
RESUME.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ.....	73

ВСТУП

Всю інформацію вивчити неможливо! З початком розвитку технічного процесу та глобалізації кількість знань значно зросла. Людство набуває нових знань щодня. Постає питання, а як же ці знання засвоювати? З'являються нові освітні парадигми такі як, наприклад, компетентнісний підхід.

Використання компетентнісного підходу в сучасному світі означає поступову переорієнтацію провідних освітніх парадигм. З'являється потреба не тільки в набуванні знань, а ще й їх трансляції, формуванні навичок та створенні умов для оволодіння цілим комплектом компетенцій. Ці всі можливості показують видимий потенціал людини до життя в сучасному світі, який змінюється кожного дня.

Сьогодні в Україні триває процес реформування освітньої системи, спрямований на розвиток та набуття особистістю якісних здатностей, приведення вітчизняних критеріїв і стандартів освіти у відповідність до європейських вимог.

Актуальність теми полягає в тому, що навчальна діяльність на заняттях за часів активного розвитку сучасного суспільства та технічно-наукового прогресу, покликана не просто дати студентам певну кількість знань, умінь і навичок, а також сформувати у них компетентність як загальну здатність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, отриманих завдяки навчанню.

Об'єктом дослідження виступає зміст сучасної освіти України.

Предметом дослідження є становлення освітньої системи України, шлях освіти «від знань до компетентностей».

Метою роботи є аналіз формування компетентнісного підходу в організації освітнього процесу України та розробка рекомендацій для подальшого розвитку компетентнісного підходу в КНЛУ.

Завдання кваліфікаційної роботи:

- з'ясувати сутність понять «компетність», «компетенція» та «компетентнісний підхід у навчанні», дослідити стратегічні напрями розвитку вищої освіти в Україні;
- проаналізувати сучасний стан вищої освіти України;
- розглянути напрями впровадження компетентнісного підходу до організації освітнього процесу у вищій школі;
- розробити рекомендації щодо подальшого розвитку компетентнісної освіти в КНЛУ.

Кваліфікаційна робота складається з вступу, першого теоретичного розділу, висновку до першого розділу, другого практичного розділу, висновку до другого розділу, висновків до своєї роботи, резюме українською та англійською мовами, списком використаних джерел та додатком.

РОЗДІЛ І. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ КОМПЕТЕНТІСНОЇ ОСВІТИ

1.1 Сутність компетентного підходу в освіті

Динамічний розвиток сучасної цивілізації зі стрімкими зрушеннями в техніці й технологіях, швидким накопиченням інформації ведуть до формування такого суспільства, яке потребує постійного оновлення.

Це вимагає від сучасної освіти підготовки людини, здатної діяти в ситуації, яка швидко змінюється, навченої критично зіставляти інформацію з різних джерел і реалізувати себе в полікультурному середовищі.

Сучасна шкільна освіта має виконати свою місію – підготувати учня до життя у відкритому світі й водночас прищепити йому систему загальнолюдських і національних цінностей, зокрема й патріотичне пошанування власної самобутності.

Початком компетентного підходу освіти можна вважати доповідь «Вчитися бути» (1972 р.), підготовлену комісією ЮНЕСКО під керівництвом Еге Фора. У цьому документі представлено концепцію безперервної освіти, що спирається на чотири основні принципи:

- 1) вчити користуватися знаннями, поглиблено працювати у своїй вузькій галузі за досить широких загальних знань;
- 2) учитися робити справу, користуючись стандартними навичками, працювати у команді;
- 3) вчитися жити разом, намагатися розуміти інших людей, знаходити способи виходу з конфліктних ситуацій;
- 4) вчитися бути, розвивати свої особисті якості, людський потенціал.

Поставлені цілі набувають характеру ключових компетентностей, які дозволяють людині продовжувати освіту протягом усього життя, коли в цьому виникає необхідність [2].

Вибір компетентностей залежить від низки умов. Це може бути пов'язане з виявленими проблемами на початковому етапі, з проявом компетентностей у межах реалізації навчального процесу, з індивідуальними

запитами студентів. Також важливим є відповідний етап навчання, оскільки рівень компетентностей у бакалаврів та магістрів відрізняється.

Головними категоріями компетентнісного підходу в освіті є поняття «компетенції» та «компетентності». У педагогічній науці ці поняття постійно розглядаються та плідно розробляються. Але, нажаль, до цих пір не мають однозначного визначення. У тлумачному словнику С.І. Ожегова компетенція визначається як «коло питань, в яких хто-небудь добре обізнаний; коло чийось повноважень, прав» [26, с. 289]. Аналогічне тлумачення компетенції наведено в «Советском энциклопедическом словаре»: «Компетенція (від лат. *compete* – добиваюсь, відповідаю, підхожу), – коло повноважень, наданих законом, статутом або іншим актом конкретному органу або посадовій особі; знання і досвід у певній галузі» [39, с. 613]. В «Новейшем энциклопедическом словаре» компетенція визначається як «коло повноважень якого-небудь органа, посадової особи; коло питань, в яких конкретна особа має знання, досвід» [23, с. 595]. У тлумачному словнику сучасної російської мови під компетенцією розуміють «коло питань, явищ, в яких дана особа авторитетна, має досвід, знання; коло повноважень, галузь належних для виконання ким-небудь питань, явищ» [19, с. 358]. У «Новому тлумачному словнику української мови» слово «компетенція» трактується як «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи» [24, с. 874].

У Законі України «Про освіту» (2017р.) компетентність характеризується як «динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити подальшу навчальну діяльність». У «Новому тлумачному словнику української мови» слово «компетентний» означено так: «1) який має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний» [24, с. 874]. У словнику російської мови С.І. Ожегова поняття “компетентний” визначено як «знаючий, обізнаний, авторитетний в якійнебудь галузі; який володіє компетенцією» [26,

с.289]. У тлумачному словнику сучасної російської мови значення слова «компетентний» таке: «обізнаний, визнаний знавець з певного питання; який володіє компетенцією, повноправний» [48, с. 358]. Сучасний тлумачний словник російської мови так визначає слово «компетентний»: “Який має ґрунтовні знання в якій-небудь галузі; знаючий. Заснований на обізнаності; вагомий, авторитетний. Який володіє компетенцією; правочинний» [36, с. 282].

Тобто, компетенція і компетентність це дві взаємопов’язані характеристики цільової спрямованості сучасної освіти. Вони поєднані, але різні за суттю.

Проаналізувавши визначення термінів «компетенція» та «компетентність», можна сказати, що у тлумаченні компетентності мова йде про людину, яка володіє певною компетенцією або набором певних компетенцій. Тобто, компетенція- це норма, а компетентність- це оцінка людини, яка досягає або не досягає цю норму.

Сьогодні відбувається активне переосмислення педагогічних ідей та принципів через активний розвиток компетентнісного підходу в сфері освіти.

В.Серіков обґрунтував компетентнісний підхід як напрям модернізації освіти. На думку В.Серікова саме у змісті освіти відображено компетентнісний підхід, який передбачає набуття цілісного досвіду вирішення життєвих проблем. Тобто цей підхід розвиває вміння вирішувати проблеми, які виникають під час життєвих ситуацій, а не просто інформують студента про них.

Г.Селевко вважає, що компетентнісний підхід у освіті означає поступову переорієнтацію освітньої парадигми.

В. Химинець каже, що компетентнісний підхід переміщує акценти із процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку в учнів здатності практично діяти і творчо застосовувати здобуті знання й набутий досвід у різних ситуаціях.

Тобто, компетентнісний підхід – це підхід, який спрямовує освітній процес на формування й розвиток ключових і предметних компетентностей особистості.

Деякі вчені, а саме І. Зимня, яка займається проблемами компетентностей, виокремлює 3 етапи становлення компетентнісного підходу в освіті.

Перший етап (1960–1970рр.) відзначається введенням до наукового апарату та створенням передумов розмежування понять компетенція та компетентність.

Другий етап (1970–1990рр.) характеризується використанням категорій компетенція і компетентність в теорії і практиці навчання, спілкування, щодо аналізу професіоналізму фахівців в управлінні.

Третій етап (1990р. – і до наших днів) характеризується дослідженням компетентності як наукової категорії щодо освіти.

Аналіз останніх досліджень підтверджує, що проблема використання компетентнісного підходу в освіті стала нагальною в сучасній педагогіці. Теорія компетентнісного підходу розроблялася і була представлена в працях зарубіжних вчених: Р. Бадера, Д. Мертенса, Б. Оскарсона, А. Шелтена.

Українські перспективи компетентнісного підходу в сучасній освіті досліджували вчені І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко, С. Трубачева та інші. Практичну реалізацію компетентнісного підходу, формування компетентностей особистості розкрили в своїх роботах російські вчені І. Агапов, В. Болотов, А. Вербицький, І. Зимня, Е. Зеєр, А. Золотарьова, М. Катуніна, В. Лаптев, О. Лебедев, Н. Радіонова, В. Серіков.

Аналізуючи використання компетентнісного підходу до освіти, Ю.Г. Татур наголошує на узагальненому, інтегральному характері поняття «компетентність» по відношенню до використовуваних сьогодні в освіті «знаннями», «вміннями», «володіннями», «навичками». Він вважає, що такий підхід забезпечить формування узагальненої моделі якості, абстрагованої від конкретних дисциплін та об'єктів праці, що дозволить говорити про ширше поле діяльності молодих фахівців, оскільки це дуже важливо для підвищення їхньої мобільності на ринку праці [46, с. 231].

На думку деяких вчених, «компетентнісний підхід – це пріоритетна орієнтація на цілі – вектори освіти: навчання, самовизначення (самодетермінація), самоактуалізація, соціалізація та розвиток індивідуальності». Вчені розкривають структуру інструментальних засобів досягнення мети в умовах компетентнісного підходу до освіти, позначивши та обґрунтувавши сутність у ньому принципово нових метаосвітніх конструктів: компетентності, компетенцій та мета-якостей. І знову слід заглянути у словники, праці психологів і педагогів, щоб детальніше ознайомитись із трактуванням конструктів цього поняття. Є.А. Сорокоумова під компетентностями розуміє «систему універсальних знань, умінь, навичок, а також досвід самостійної творчої діяльності та особистої відповідальності».

Е.Ф. Зеєр стверджує, що «компетентності –це змістовні узагальнення теоретичних та емпіричних знань, представлених у формі понять, принципів, сенсоутворюючих положень. Він ділить компетентності на два рівні: теоретичні та емпіричні. Компетентності теоретичного рівня узагальнення відображають внутрішні зв'язки та відносини предметів та явищ дійсності, їх конкретизація виявляється у поняттях, законах, принципах».

І.Г. Агатов виділяє три види компетентностей (ключові, базові, спеціальні), Е.Ф. Зеєр, А.В. Хуторський, П.П. Терехова виділяють базові, ключові, загальнопредметні та предметні компетентності.

Ключові освітні компетентності, своєю чергою, поділяються на ціннісно-сміслові, загальнокультурні, навчально-пізнавальні, інформаційні, комунікаційні, соціально-трудова, особистісні.

А.В. Хуторської розрізняє у ключових освітніх компетентностях ціннісно-сміслові, загальнокультурні, навчально-пізнавальні, інформаційні, комунікативні, соціально-трудова, компетентності особистісного вдосконалення [52, с. 42].

Теорія розробки змісту та типології педагогічних компетентностей ще далеко не завершена і потребує подальшого теоретико-методологічного осмислення.

Третім конструктором структури компетентнісного підходу до освіти є мета-якості (навчально-пізнавальні та соціально-професійні якості).

Особливо актуальною концепція компетентнісних підходів та його конструктів в освіті стала в ході переходу до нового покоління у професійній освіті. Достатньо мляво поточна дискусія про педагогічні компетентності та компетенції в педагогічній теорії та практиці набула гострого характеру, як тільки виявилася пов'язаною не тільки з конструюванням нового змісту освіти, а й зміною якості професіоналізму педагогів.

В.Л. Матросов зазначає необхідність формування нового вчителя для нової школи. Завдання нової школи безпосередньо впливають на зміст, методику та технології педагогічної освіти. На наш погляд, «професіоналізм викладачів» як поняття та певний аспект його формування, розвитку та вдосконалення потребують сутнісної зміни та модернізації. Педагогічний професіоналізм має включати до умов вимог часу такі складники: глибоку надпредметну мета-підготовку, підготовку міжпредметну та в обраній предметній галузі: психолого-педагогічну, методичну, технологічну підготовку; формування високих особистісних рис педагога, оскільки лише Особистість може повести у себе молодих. «Майбутнє залежить не тільки від глибокої перебудови економіки країни, але передусім від розвитку людського потенціалу, виховання нової генерації українців». Найбільша відповідальність покладається на педагога: його професіоналізм, високий рівень загальної та педагогічної культури. Його позиція як громадянина та інтелігента, мотивація до постійного вдосконалення освітнього процесу та власної майстерності є запорукою розв'язання тих непростих завдань, які сьогодні поставлені перед вітчизняною системою освіти» .

На наш погляд, ці точки зору – взаємопов'язані сторони сучасного педагогічного професіоналізму: перша сторона розкриває сутність вимог до предметного професіоналізму, теоретико-методологічної та мета-предметної методичної підготовки, а також сформованості якостей особистості. Друга сторона – вищий рівень загальної та педагогічної культури. Активна

громадянська позиція, прагнення до вдосконалення щодо оволодіння майстерністю та мистецтвом педагога. Ці дві сторони педагогічного професіоналізму є напрями вдосконалення його, чинник і умова вирішення завдань реалізації компетентнісного підходу до освіти у закладі вищої освіти. Компетентнісний підхід – реальна можливість універсальних навчальних дій учнів, який дозволяє вирішувати проблеми, організувати ефективну пізнавальну діяльність, стати суб'єктом власного життя. Вихідна місія освіти – творіння особистості, творення образу творчої, мислячої людини, громадянина, професіонала, сім'янина, гідного члена соціуму.

З цих позицій нам здається необхідним продовжити розгляд концепції компетентного підходу в освіті.

В умовах початку реалізації компетентнісного підходу в освіті дискусія про неадекватність понять «компетентність» і «компетенція» починає вщухати. І.А. Зимня намагається зблизити, згладити розбіжності у тому трактуванні, обумовлюючи це тим, що розвинена компетенція поступово перетворюється на компетентність [14, з. 78].

В.В. Серіков, В.А. Болотов та інші, хоч і вважають, що ці поняття адекватні, так само стали відходити від своїх позицій. В.В. Серіков, говорячи про сутність компетентності, зазначає, що у розкритті поняття «компетентність» він «не вступає в дискусію про відмінність понять «компетентність» і «компетенції», визнаючи правомірність різних точок зору на їх співвідношення».

Говорячи про сутність і структуру компетентнісного підходу, ми не випадково звертаємо увагу та виділяємо значення професійних та особистісних якостей педагога в його реалізації.

«Немає педагогіки без педагога... Насправді втілюється не розроблений кимось чи «спущений зверху» проект, власний проект вчителя, у якому теорії та нормативи переломлюються через контекст його особистісної позиції. І ми даремно сподіваємося, що «система», «технологія» спрацює сама, без підготовленого відповідним чином педагога» [15, с. 34]. Тому в першу чергу

необхідно вести мову про ті компетентності, компетенції та мета-якості педагога, які забезпечують удосконалення професіоналізму на сучасному етапі їх модернізації, підкреслюючи при цьому його педагогічну компетентність як найважливіший складник в обраній ним предметній галузі; психолого-педагогічну, методичну та технологічну підготовку та його високі особистісні якості.

Однак цікаво відзначити ще й той факт, що у державному стандарті виділено необхідність оволодіння педагогом ключовими компетенціями, щоб бути професійно підготовленим до модернізації системи вищої освіти.

«Принципова новизна освітніх стандартів другого покоління, – пише О.М. Кондаков, – виводить на перший план ті проблеми, які раніше лише частково входили до сфери відповідальності школи та вчителя. Вперше за останні 20 років як ключові розглядаються завдання духовно-морального виховання українських студентів. Компетентнісний підхід націлює формування універсальних навчальних дій студентів, які дозволяють їм самостійно вирішувати завдання, проблеми, організувати пізнавальну діяльність. Ключовими компетентностями стають знання та вміння педагога здійснювати у навчально-виховному процесі соціалізацію, навчання, виховання, самонавчання, самовиховання, саморозвиток».

Чи можна навчитися професійної компетентності, опанувати знання їх основ? Так, але на основі її безперервного вдосконалення в галузі педагогічної теорії та професійної практичної педагогічної діяльності.

«Професійна педагогічна компетентність – не сума предметних знань, хоча вони мають певне значення, не відомості з педагогіки та психології, засвоєні вчителем, і навіть не вміння проводити навчальні заняття та виховні заходи. Ми солідарні із В.В. Сериковим, що «педагогічна компетентність як екзистенційна властивість є продуктом саморозвитку майбутнього фахівця у професійному середовищі, яке супроводжується майстрами». На його думку, ознаками професійної компетентності є ухвалення педагогічної діяльності як сфери самореалізації, як галузі, в якій фахівець усвідомлює свої можливості,

впевнений у своїх силах, володіє орієнтовною основою педагогічної діяльності (мислення створення «моделі», «розмітки» майбутньої практичної педагогічної діяльності), що включає образ її результату та процесу її досягнення, набір апробованих у власному досвіді завдань, що входять до структури компетентності (аналітичних, проєктувальних, організаційних, комунікативних, інформаційних та ін): досвід виконання цієї діяльності у проблемних умовах; рефлексія та самоконтроль своїх дій на основі використання та власних, часом унікальних зразків і критеріїв ефективності. І, нарешті, слід зазначити, що компетентнісний досвід, як і творчий і особистісний, не можна надати у вигляді інструкцій, алгоритмів.

«Компетентність – це власний досвід, набутий у процесі навчання, самонавчання, саморозвитку під керівництвом педагога-майстра». Для традиційного навчання, на думку В.В. Серікова, головне – чого і як навчають. Для компетентнісного – хто вчить, який майстер.

Але компетентність не передається на відміну від знання свого предметного досвіду. «Кожен суб'єкт повинен створити свою компетентність для себе, наново, як продукт індивідуальної творчості та саморозвитку – наголошує В.В. Серіков». Погоджуючись з ним, хочеться зазначити ще раз, що педагогічна компетентність значною мірою зумовлена глибокими, багатоаспектними знаннями, а також досвідом їх застосування у самому освітньому процесі, в якому формується той індивідуальний педагогічний почерк, який, удосконалюючись, виростає у високу педагогічну компетентність. Вони взаємопов'язані, взаємозумовлені – компетентність і мета-предметні знання, знання предмета, світогляд і загальна культура вчителя, його творчість і прагнення оволодіти мистецтвом педагогічної діяльності, його соціальні та особисті позиції.

Цю думку підтверджують і слова Н.Х. Розова: «Викладання будь-якої дисципліни – справжнє та тонке мистецтво, найскладніша сфера людської діяльності, де відмінне володіння змістом предмета та власні дослідження власними силами далеко не завжди гарантують успіх. Потрібно ще й глибоко

володіти всім технологічним комплексом прийомів передачі знань та організації педагогічного процесу. Необхідно не лише знати, що викладати, а й добре вміти викладати. Дотримуючись термінології сучасної педагогіки, це можна назвати компетентністю викладача». Отже, потрібне поглиблення психолого-педагогічної підготовки педагогів.

Порушуючи актуальну проблему педагогічної професійної компетентності, професійних компетенцій та мета-якостей у компетентнісному підході до освіти. Розкриваючи різні підходи до їхнього трактування. Поки що у науковій педагогічній літературі висвітлюються лише окремі аспекти. Необхідна глибока розробка всіх конструктів, тоді питання про базові компетентності, ключові компетентності будуть розкриті і змістовніше, і повніше, і доцільніше, ширше і об'ємніше висвітлені і мета-якості.

Суть компетентнісного підходу полягає в тому, що проміжним і кінцевим результатом навчання визнається формування певних здібностей особистості (компетентностей), котрі проявляються в комплексі вмінь, базованих на знаннях, ціннісних орієнтаціях і досвіді діяльності.

З урахуванням цих позицій ключовими освітніми компетентностями є такі:

1. Ціннісно-смилова компетентність. Це компетентність у сфері світогляду, пов'язана з ціннісними орієнтирами учня, його здатністю бачити та розуміти навколишній світ, орієнтуватись у ньому, усвідомлювати свою роль і призначення, творчу спрямованість, уміти вибирати цільові та значеннєві установки для своїх дій і вчинків, приймати рішення. Ця компетентність забезпечує механізм самовизначення учня в ситуаціях навчальної та іншої діяльності. Від неї залежать індивідуальна освітня траєкторія учня та програма його життєдіяльності загалом.

2. Загальнокультурна компетентність. Коло питань, в яких учень повинен бути добре обізнаний, мати навички, уміння та дуже широкий досвід діяльності: це особливості національної та загальнолюдської культури, духовно-моральні основи життя людини й людства, окремих народів,

культурологічні основи сімейних, соціальних, суспільних явищ і традицій, роль науки та релігії в житті людини, їх вплив на світ, компетентності в побутовій і культурно-дозвіллевій сфері, наприклад, володіння ефективними способами організації вільного часу. До цього ж належить досвід засвоєння учнем наукової картини світу, що розширюється до культурологічного й загальнолюдського розуміння світу.

3. Навчально-пізнавальна компетентність. Це сукупність компетентностей студента у сфері самостійної пізнавальної діяльності, що включає елементи логічної, методологічної, евристичної, загальнонавчальної діяльності, співвіднесеної з реальними об'єктами, які пізнаються учнем. Сюди входять знання й уміння організації цілепокладання, планування, генерації ідей, аналізу, рефлексії, самооцінки навчально-пізнавальної діяльності. Стосовно досліджуваних об'єктів учень опановує креативні навички продуктивної діяльності: добуванням знань безпосередньо з реальності, володінням прийомами дій у нестандартних ситуаціях, евристичними методами розв'язання проблем. У рамках цієї компетентності визначаються вимоги відповідної функціональної грамотності: уміння відрізнити факти від домислів, володіння вимірювальними навичками, використання ймовірнісних, статистичних та інших методів пізнання.

4. Інформаційна компетентність. За допомогою реальних об'єктів (телевізор, магнітофон, телефон, факс, комп'ютер, принтер, модем, копір тощо) й інформаційних технологій (аудіо-, відеозапис, електронна пошта, ЗМІ, Інтернет) формуються вміння самостійно шукати, аналізувати та відбирати необхідну інформацію, організовувати, перетворювати, зберігати та передавати її. Ця компетентність забезпечує навички діяльності студента стосовно інформації, що міститься в навчальних предметах та освітніх галузях, а також в оточуючому світі.

5. Комунікативна компетентність. Включає знання необхідних мов, способів взаємодії з оточуючими й окремими людьми та подіями, навички роботи у групі, відігравання різних соціальних ролей у колективі. Учень має

вміти презентувати себе, написати лист, анкету, заяву, поставити запитання, вести дискусію й ін. Для освоєння цієї компетентності в навчальному процесі фіксується необхідна й достатня кількість реальних об'єктів комунікації та способів роботи з ними для учня кожного ступеня навчання в рамках кожного досліджуваного предмета чи освітньої галузі.

6. Соціально-трудова компетентність означає володіння знаннями та досвідом у сфері громадянсько-суспільної діяльності (виконання ролі громадянина, спостерігача, виборця, представника тощо), у соціально-трудовій сфері (права споживача, покупця, клієнта, виробника), у сфері сімейних стосунків та обов'язків, у питаннях економіки та права, у галузі професійного самовизначення. До цієї компетентності входять, до прикладу, уміння аналізувати ситуацію на ринку праці, діяти відповідно до особистої та суспільної вигоди, володіти етикою трудових і громадських взаємин. Учень опановує мінімально необхідні для життя в сучасному суспільстві навички соціальної активності та функціональної грамотності.

7. Компетентність особистісного самовдосконалення спрямована на засвоєння способів фізичного, духовного й інтелектуального саморозвитку, емоційної саморегуляції та самопідтримки. Реальним об'єктом у сфері цієї компетентності виступає сам учень. Він опановує способи діяльності у власних інтересах і можливостях, що виражається в його безперервному самопізнанні, розвитку необхідних сучасній людині особистісних якостей, формуванні психологічної грамотності, культури мислення та поведінки. До цієї компетентності належать правила особистої гігієни, турбота про власне здоров'я, статева грамотність, внутрішня екологічна культура. Сюди ж входить комплекс якостей, пов'язаних з основами безпечної життєдіяльності особистості.

Перелік ключових компетентностей дається в найбільш загальному вигляді та має потребу в деталізації як за віковими ступенями навчання, так і за навчальними предметами й освітніми галузями. Розробка освітніх стандартів, програм і підручників з окремих предметів повинна враховувати комплексність

змісту освіти, що презентується в них, із погляду внеску у формування ключових компетентностей. У кожному навчальному предметі (освітній галузі) варто визначити необхідну й достатню кількість пов'язаних між собою реальних досліджуваних об'єктів, сформованих при цьому знань, умінь, навичок і способів діяльності, що складають зміст визначених компетентностей.

Процедура конструювання освітніх компетентностей спирається на рефлексивне виявлення компетентнісного змісту існуючої освіти та містить у собі чотири етапи:

1) пошук проявів ключових компетентностей у кожному конкретному навчальному предметі;

2) побудову ієрархічної надпредметної систематики – «дерева компетентностей»;

3) проектування загальнопредметних освітніх компетентностей на вертикальному рівні для всіх трьох ступенів навчання;

4) проєкцію сформованих за ступенями компетентностей на рівень навчальних предметів та їх відображення в освітніх стандартах, навчальних програмах, підручниках і методиках навчання.

У комплексності освітніх компетентностей закладена додаткова можливість представлення цілей, змісту освіти (освітніх стандартів) та освітніх технологій у системному вигляді, що припускає побудову чітких вимірників із перевірки успішності їх засвоєння учнями. Із погляду вимог до рівня підготовки випускників освітні компетентності є інтегральними характеристиками якості підготовки учнів, пов'язані з їхньою здатністю цільового осмисленого застосування комплексу знань, умінь і способів діяльності відносно певного міждисциплінарного кола питань.

Формування компетентностей відбувається засобами змісту освіти. У підсумку в учня розвиваються здібності та з'являються можливості розв'язувати в повсякденному житті реальні проблеми – від побутових до виробничих і соціальних.

1.2. Стратегічні напрями розвитку вищої освіти України

Посилення глобальних викликів, які виникли перед світовою економікою, розвиток технологій нового покоління, загострення демографічних та соціальних проблем призводять до розвитку нових тенденцій та пошуку нових шляхів вирішення проблем

. Серйозні зміни у житті суспільства та держави торкнулися і сфери вищої освіти. Ставши самостійною та автономною сферою діяльності, вища освіта намагається адаптуватися до нових умов, орієнтуючись на світові стандарти освіти. Однак пошук шляхів перетворень, що назрівають, у цій сфері діяльності не повинен означати сліпого дотримання світових стандартів. Видається розумним використовувати позитивні сторони світової системи освіти, не нехтуючи власними освітніми традиціями.

У світлі Болонського процесу проводяться пошуки шляхів перетворення цієї сфери діяльності. Прагнення адаптуватися до світових освітніх стандартів викликає необхідність першочергового вирішення таких ключових питань, як визначення місця вишів у сучасному світі та зміна змісту вищої освіти, та пов'язаної з цим модернізації освітніх структур, удосконалення методів навчання, впровадження нових технологій у освітній процес тощо.

До основних проблем розвитку системи вищої освіти належать:

- визначення місця університету у сучасному світі;
- зміна змісту вищої освіти.

Вже очевидно, що класичні університети перебувають у критичному стані, викликаному переважно процесами глобалізації та інформатизації, широкомасштабною практикою вузькофункціональної освіти. Світ, у якому створювалися класичні університети, належить минулому, тому вони мають адаптуватися до нових якостей, але при цьому залишатися центром наукової освіти та підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних мислити перспективно та брати на себе відповідальність за майбутнє. І не випадково велика хартія європейських університетів, прийнята у Болоньї, відводить цьому вищому навчальному закладу центральне місце у суспільстві. Поряд з

модернізацією університетської освіти, університети повинні відігравати важливу роль у масштабних та конструктивних процесах інтеграції в галузі науки, освіти та культури

Стратегія розвитку вищої освіти України визначає місце вищої освіти у суспільстві й економіці країни через формування стратегічних цілей та завдань, досягнення поставлених цілей через механізм реалізації та моніторингу, а також через очікувані результати та способи їх вимірювання. Завершення дії Національної стратегії розвитку освіти України (Указ Президента України від 25 червня 2013 року №344/2013, призвело до необхідності розробки Стратегії розвитку вищої освіти в Україні.

Сучасна система вищої освіти України має низку переваг, які створюють можливості розвитку, та є основою її конкурентоздатності. Нормативно-правове поле системи вищої освіти визначається Конституцією України, завдання розвитку законодавства окреслюються Національною доктриною розвитку освіти, яка визначає систему концептуальних ідей та поглядів на стратегію і основні напрямки розвитку освіти до 2025 р. Наступний рік є останнім роком чинності Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року . У 2013 р. був затверджений План заходів з її реалізації на період до 2021 року , який містить 119 заходів (37 з яких стосуються вищої освіти). Головною проблемою розвитку вищої освіти залишається відсутність довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку України. Міжнародний контекст законодавства у сфері освіти (зокрема вищої) визначається, по-перше, умовами Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом , іншими країнами про співробітництво в галузі освіти (у розділі 23), що передбачають «... співробітництво в галузі вищої освіти, зокрема, з метою: реформування та модернізації системи вищої освіти; сприяння зближенню у сфері вищої освіти, яке відбувається в рамках Болонського процесу; підвищення якості та важливості вищої освіти; поглиблення співробітництва між вищими навчальними закладами; розширення можливостей вищих навчальних закладів; активізації мобільності студентів та

викладачів; ... спрощення доступу до отримання вищої освіти». Основні принципи Болонського процесу закладені Великою хартією університетів, яку підписали ректори 79 університетів країни. У 2015 році, у напрямку інтеграції України з ЄПВО, було введено новий перлік спеціальностей. Ці зміни мають сприяти академічній мобільності студентів і визнанню дипломів українських ЗВО. Система вищої освіти України знаходиться в процесі реформування. Цей процес зумовлений вимогами Болонського процесу, що, в свою чергу, пов'язані із входженням України до єдиного європейського та світового освітнього простору. Для поступового переходу від традиційної системи освіти в Україні до нової, спрямованої на реалізацію ідей Болонської конвенції, було розроблено національну модель кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП). Для впровадження КМСОНП у вищі навчальні заклади України було розпочато проведення педагогічного експерименту. Апробація моделі здійснювалася у великій кількості ВНЗ.

Перехід від традиційної системи навчання до кредитно-модульної є обов'язковою умовою входження України в європейський освітній простір.

Кредитно-модульна система організації навчального процесу – це новітня модель національної системи вищої освіти, яка враховує засади Європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи (ECTS) і є найбільш оптимальним варіантом для зміни наявної системи вищої освіти України.

Серед дослідників існують різні погляди на впровадження кредитно-модульної системи навчання. Виникають проблеми, пов'язані з трансформацією традиційної української вищої освіти. Для вирішення проблем, що виникають під час процесу впровадження кредитно-модульної системи, науковцями було визначено «проблемні» зони:

- низький рівень матеріально-технічного забезпечення навчального процесу у вітчизняних ЗВО;
- невідповідність обсягу самостійної роботи, яка повинна була збільшитись, а обсяг лекцій та семінарів зменшитись;

- відсутність у системі вищої освіти інституції тьютора;
- упровадження студентського самоврядування.

Такі проблеми уповільнюють зростання відповідальності студента за результати його навчання.

Також деякі вітчизняні вчені визначають ще один ряд проблем, які можуть бути пов'язані з новаторством у вищій освіті:

- у зв'язку з швидким розвитком технологічної основи навчання ускладнюється діяльність з розроблення курсів;
- необхідність спеціальних навичок і прийомів у викладачів ЗВО для розроблення навчальних курсів;
- посилення вимог до якості навчальних матеріалів;
- посилення функції підтримки студента;
- обов'язкова наявність зворотного зв'язку викладача з кожним студентом.

Впровадження КМСОНП значною мірою впливає на студентів. З'являються нові проблеми, які стосуються відсутністю психологічної підготовки студента до навчання за новою системою, а також у необхідності адаптації до нових умов і вимог навчального процесу.

Для вирішення цих проблем, перш за все, треба підготувати студента психологічно, пояснити, чому відбуваються зміни. Показавши студенту, які переваги він буде мати у майбутньому, пояснивши, які права та можливості надаються студенту у навчальному процесі, скоординувавши дії студента, можна уникнути психологічної невідповідності до нової системи навчання.

Під час запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у ЗВО, реалізується компетентнісний підхід у навчанні.

Зазначені зміни, передбачені Національною стратегією, зумовлені сучасною тенденцією багатьох розвинених країн до впровадження у педагогічну практику компетентнісного підходу загалом та запровадження компетентностей як цільової орієнтації освіти зокрема. Таким чином, компетентнісний підхід є базовою ідеєю реформування освіти в країнах

Європейського Союзу і розглядається як стрижнева конструктивна ідея неперервної освіти.

З метою приведення Національної рамки кваліфікацій відповідно до Європейської рамки кваліфікацій розроблено проєкт постанови КМУ «Про внесення змін у додаток до постанови Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 №1341 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 12.06.2019 №509)». Затверджено 142 стандарти вищої освіти (97 стандартів освітнього ступеня бакалавра, 45 – магістра), що базуються на компетентісному підході і поділяють філософію визначення вимог до фахівця, закладену в основу Болонського процесу та в міжнародному Проєкті Європейської Комісії «Гармонізація освітніх структур в Європі». Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових (творчих, мистецьких) професійних і загальних компетентностей, які необхідні для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань.

Компетентісний підхід сприяє підвищенню якості та практичної спрямованості освіти, конкурентності та продуктивності людини на ринку праці, розвитку середовища для інноваційних перетворень та скороченню безробіття.

Для реалізації компетентісного підходу в системі освіти реалізується декілька етапів:

- 1) Організаційний етап.

Цей етап заключається у визначенні змісту компетенцій відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки майбутніх фахівців через проведення кваліфікаційної диференціації.

Реалізується через визначення основних компетентностей та узгодження кваліфікаційних вимог із змістом фахових компетенцій.

- 2) Змістовий.

Етап заключається в оновленні змісту навчальних дисциплін щодо компетентісних вимог.

Реалізується оновленням змісту практичної підготовки студентів з урахуванням майбутньої діяльності, забезпеченням самостійної роботи студентів відповідним методичним та інформаційним матеріалом.

3) Технологічний

Етап заключається у застосуванні активних форм і методів навчання з використанням особистісно-орієнтованого підходу до кожного суб'єкта навчальної діяльності. Спирається на реальний досвід майбутніх спеціалістів.

Реалізується через використання моделювання як способу опосередкованого пізнання об'єкта професійної діяльності. Реалізується через врахування контекстного характеру навчання.

4) Оцінювальний.

Етап реалізується через розробку засобів діагностики на компетентнісній основі, підготовці тестових методик різноцільового призначення (тест досягнень, ситуаційний тест...).

Характерними рисами сучасного освітнього процесу є гнучкість, адаптивність, модульність, економічність, орієнтація на споживача, залежність від сучасних комунікаційних та інформаційних технологій.

Вважається, що освіта на основі інформаційних технологій є третьою глобальною революцією у розвитку людства: перша пов'язана з появою писемності, друга — з винаходом друкарства.

Нові інформаційні технології освіти мають значні переваги. Ці технології допомагають подолати розрив між периферійними районами держав та столичними та іншими університетськими центрами у контексті вільного доступу до освіти, інформації та культурних здобутків людської цивілізації.

Вони створюють умови для розвитку світового освітнього простору, експорту та імпорту освіти, поєднання глобальних інтелектуальних, творчих, інформаційних та науково-педагогічних потенціалів.

Освітні інновації успішно впливають на вирішення складних соціально-економічних проблем, особливо у ліквідацію безробіття, злочинності тощо.

Сучасні засоби телекомунікацій дозволяють розробляти ефективні технології навчання та підвищувати якість та доступність освіти.

У сучасному світі, що вступив у третє тисячоліття, розвиток України в контексті європейської інтеграції визначається орієнтацією на базові цінності західної культури: Парламентаризм, права людини, права національних меншин, лібералізація, свобода пересування, обмеження ролі держави у суспільстві та інші невід'ємні атрибути громадянського суспільства .

Прискорення науково-технічного прогресу зумовлює підвищення вимог до якісного потенціалу робочої сили, задіяної у генерації, розробці та впровадженні нових технологічних ідей. В умовах трансформації українського суспільства особливого значення набувають питання формування нових життєвих стратегій, компетентностей, посилення гнучкості та мобільності соціальної поведінки.

У цих умовах для України особливого значення набувають фактори соціально-економічного розвитку, серед яких значну роль відіграє людський фактор. Високий рівень освіти українського народу сприяє більшій сприйнятливості та ефективності економічних та соціальних реформ, формуванню правової та екологічної культури при здійсненні соціальної та технологічної діяльності, створює умови для прогресивної активності особистості в суспільстві.

Прагнучи досягти статусу розвиненої країни, Україна підтримує розвиток усієї своєї багаторівневої системи освіти та зростання інтелектуального потенціалу суспільства: за прогнозами ЮНЕСКО, лише ті країни, працездатне населення яких на 40-60% складається з людей з вищою освітою, досягнуть рівня національного добробуту, що відповідає світовому стандарту.

Україна – велика європейська держава з населенням понад 40 млн осіб, понад 70 % відсотків людей мають вищу освіту.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

Швидкий розвиток сучасного суспільства, науково-технічний прогрес та глобалізація впливають на всі сфери життя. Нові тренди впливають і на систему освіти України. Перехід ЗВО України до кредитно-модульної системи, що є основним принципом Болонського процесу, допомагає системі освіти України розвинути та, в майближчому майбутньому, бути на одному рівні з провідними Європейськими університетами.

Кредитно-модульна система спонукає до створення нових навчальних підходів у сфері освіти. Переосмислення педагогічних ідей та принципів призводять до розвитку компетентнісного підходу.

Українські вчені вже не один рік досліджують цей підхід. Розглядають проблеми, які виникають через провадження компетентнісного підходу в системі освіти України та активно знаходять найефективніші шляхи розв'язання цих проблем.

Можна сміло сказати, що система освіти, зокрема вищої, України знаходиться в активному процесі розвитку та вдосконалення.

РОЗДІЛ II. ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСТНОГО ПІДХОДУ У ВИЩІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз сучасного стану вищої освіти України

Сьогодні в процесі модернізації системи освіти одним із центральних виявляється питання забезпечення належного рівня якості вищої освіти. Розуміючи важливість володіння якісною освітою, більшість країн світу оголошує цю проблему національним пріоритетом та передумовою власної національної безпеки. Освіта та наука, впливаючи на всі без винятку форми організації макросоціальної системи та всі її структурні елементи є універсальним чинником модернізації країни, її технологічної, військової, екологічної та аксіологічної безпеки. Не випадково показники освітньої та науково-інноваційної політики у міжнародній практиці вже давно введені в систему параметрів національної безпеки [7].

Для України якість вітчизняної вищої освіти також є питанням національної безпеки, адже за роки незалежності українське суспільство не тільки не зуміло зламати тенденцію знецінення освіти, а й не змогло затвердити на практиці стародавній постулат про силу знань. Сьогодні прагнення українського народу жити у гідних умовах може бути реалізовано лише за умови дотримання принципу конкурентоспроможності, змагальності. Вхідження України до структур Європейського Союзу передбачає застосування європейських стандартів якості, що, безумовно, стосується й вищої освіти. Реформування української освітньої системи визначає одним із актуальних завдань проблему створення вітчизняної системи оцінки та забезпечення якості вищої освіти, яка неможлива без попереднього комплексного філософського осмислення проблеми.

Якість вищої освіти виникає, з одного боку, як атрибутивна характеристика вищої освіти, а з іншого, – як інтегральний продукт розвитку науки та культури, який відповідає актуальним потребам розвитку суспільства.

При цьому сутність якості вищої освіти можна уявити як сумарний енергоінформаційний потенціал особистості, який вона накопичує у процесі навчання у закладі вищої освіти. Зміст цього потенціалу визначається інноваційним характером продуктивної діяльності фахівця та характеризується об'єктивованою та суб'єктивною формами

У Програмному документі ЮНЕСКО «Реформування та розвиток вищої освіти» (89-та теза) зазначено: «Якість вищої освіти є поняттям, що характеризується численними аспектами та значною мірою залежить від контекстуальних рамок цієї системи, інституційних завдань чи умов і норм у цій дисципліні». До цього слід додати і те, що, як стверджує Андріс Барблан, генеральний секретар Європейської асоціації університетів (EUA), «Якість стала досить відносним поняттям у значно диверсифікованому світі вищої освіти» [2, с. 67].

Сьогодні у науковому середовищі та середовищі практичних працівників вищої школи склалися різні трактування поняття «якості освіти», які вибудовуються на основі різного структурного поєднання таких категорій, як «стандарт освіти», «освітній результат», «програмний результат навчання», «якість освітнього процесу» і т.п. При цьому суттєво змінюється смислове значення базового поняття.

Одні вчені пропонують зосередитись на якості підготовки фахівців. Наприклад, Т. Лопухова дає визначення якості освіти як сукупності властивостей і характеристик, що визначають готовність фахівців до ефективної професійної діяльності, що включає здатність до швидкої адаптації в умовах науково-технічного прогресу, володіння професійними вміннями та навичками, вміння використовувати отримані знання під час вирішення професійних завдань.

Інші зосереджуються на якості освітніх стандартів, навчальних програм та підручників для вишів. Наприклад, В.І. Байденко визначає якість як «збалансовану відповідність професійної освіти результату, процесу, освітній системі різноманітним потребам, цілям, вимогам, нормам, стандартам» [1, с.

123]. Але це визначення не зовсім точно відбиває його семантичну сутність, оскільки зводить можливість розв'язання проблеми лише до її соціального складника, який справді може бути технологічно порівняним зі стандартами та нормами.

Треті звертають увагу на проблемі організації освітнього процесу та якості його науково-методичного, інформаційного, кадрового, матеріально-технічного забезпечення. Прихильниками такого підходу є Т.І. Шамова та Т.М. Давиденко, які якість визначають як нормативний рівень, якому має відповідати продукт освіти. В. Гризлов прямо визначає це поняття як синтетичний показник, що виражає сукупний прояв багатьох чинників.

Методологічні основи, найбільш близькі до власне соціологічної предметності розгляду цього поняття, оскільки виходять з того, що:

– по-перше, якість освіти сприймається як певний інтегративний, значущий для всіх сфер життєдіяльності нашого суспільства та особистості показник ефективності соціального інституту освіти;

- по-друге, якість освіти одночасно втілює в собі результат освітньої діяльності та створює інтелектуальний і соціокультурний потенціал розвитку суспільства;

– по-третє, «...якість освіти має оцінюватися, за великим рахунком, не лише, та й не лише за допомогою педагогічних, освітніх параметрів (оскільки вони мають проміжний характер), а й за допомогою критеріїв, що знаходяться поза сферою освіти та корелюють з такими глобальними категоріями, як «спосіб життя», «життєвий рівень», «якість життя» та т.п.» [1, с. 123].

Таким чином, на думку дослідниці, «воно є способом взаємозв'язку освіти та суспільства, мірилом якого є ступінь розвитку сутнісних сил людини як гаранта певної спрямованості та динаміки розвитку суспільства». Отже, якість освіти постає як критерій пропорційності результатів освітнього руху людини в культурно-освітньому просторі та можливостей суспільства забезпечити потребу стійкого розвитку [1, с. 124].

Останнім часом у соціології щодо якості освіти дедалі більше місце займає інституційно-системний підхід. Так, А.І. Субетто, один із найбільш послідовних прихильників даного підходу, визначає саму якість освіти як соціальну систему, що описується за допомогою підпорядкованих системно-соціальних якостей. Причому підпорядкування, або відповідність вибудовується в логіці адекватності прийнятій доктрині, вимогам і соціальним нормам (стандартам).

Системний характер лише на рівні інституційного підходу має пропозиція Н.А. Селезньової розуміти під якістю вищої освіти у широкому значенні:

а) «збалансовану відповідність вищої освіти (як результату, як процесу, як освітньої системи) різноманітним потребам, цілям, вимогам, нормам (стандартам)»;

б) «системну сукупність ієрархічно організованих, соціально значущих сутнісних властивостей (характеристик, параметрів) вищої освіти (як результату, як процесу, як освітньої системи)

Цей підхід знаходить своє продовження в концептуальній моделі, заснованій на розподілі трьох рівнів системи вищої освіти: макро-, мезо- та мікрорівні. Їм відповідають рівні визначення якості освіти: державно-регіональний (прогнозована та бажана якість освіти з позиції держави), рівень навчальний (якість освітнього процесу в певному ЗВО у певний час) та рівень студента (якість вищої освіти, реально отримана випускником ЗВО). Можна погодитися з оцінкою автора цієї моделі, що подібний «підхід до проблеми якості освіти... дозволяє отримати систематичні, а не розрізнені дані про рівень підготовки фахівців... дають можливість концептуально вивчити проблему якості та способи її вирішення на різних рівнях» [5, с. 277], можна додати: з урахуванням їхньої специфіки.

У плані зовнішньої детермінації якість сучасної вищої освіти у соціологічному контексті визначається процесами глобалізації, інтеграції та інтернаціоналізації. Оскільки глобалізаційні тенденції супроводжуються

переходом від індустріальних до інноваційно-інформаційних технологій, то інформаційне суспільство постає концептуальним середовищем.

Якщо головним критерієм якості вищої освіти виступає його відповідність державним стандартам, у яких зафіксовані суспільні потреби у конкретних компетентностях, то внутрішнє підґрунтя якості вищої освіти міститься в аксіологічному вимірі останнього. Якість вищої освіти є формуючим і скріплюючим засобом організації системи цінностей освіти нового часу, причому сьогодні відбувається поступове утвердження нової якості освіти.

У цьому сенсі необхідною умовою забезпечення якості вищої освіти є інтерактивний взаємозв'язок освітніх просторів суб'єктів освітнього процесу. Тому основним засобом формування ефективного освітнього простору є діалог, а визначальним принципом забезпечення якості освітнього процесу – його діалогічність. Саме тому з новою силою актуалізується потреба у гуманізації та гуманітаризації вищої освіти, які можуть бути повноцінно реалізовані за допомогою таких ідей сучасної парадигми освіти, як фундаментальність, інтегрованість, екзистенційність, компетентність, елективність, індивідуалізація, спеціалізація, комплексність, поліпрофільність, циклічність.

Слід також зазначити, що концептуалізація проблеми якісної вищої освіти в Україні відбувається під впливом процесів, що відбуваються у європейській освітній галузі, просторі, тому останні стають невід'ємним складником філософського аналізу якості вищої освіти. У нормативному плані принципи та засоби забезпечення якості вищої освіти зафіксовані в Болонських домовленостях, що визначають якість вищої освіти, з одного боку, як мету, а з іншого, – як основу для створення європейської освіти.

Тому, з огляду на розмаїття моделей вищої освіти в Європі, проблема забезпечення її якості може бути розв'язана лише шляхом розв'язання суперечностей між двома протилежними тенденціями – збереження національної унікальності й ідентичності та прагнення до уніфікації. Ймовірно, у зв'язку з цим концепція забезпечення якісної освіти в Європі

випробовуватиме ухил до створення таких процедур оцінки якості освіти, яким будуть властиві ознаки відносності, адаптивності, універсальності [4].

Концептуальні основи створення та ефективного функціонування системи якості української вищої школи передбачають формування та модернізацію ключових елементів цієї системи: філософія освітніх стандартів для вищої школи, моніторинг освіти, якість суб'єктів освітнього процесу; рейтингування у вищій освіті; модернізація традиційних засобів забезпечення якості.

У разі сучасних трансформаційних змін потрібно сформувати нову соціологічну модель якості освіти. Соціологічна модель якості освіти у її просторово-часовому вираженні та багаторівнева (макро, мезо, мікро) та багатоаспектна (кого, де, як, чому навчати). Основним принципом її організації є принцип необхідного і достатнього, щоб, не втративши цілісності визначення, знаходити адекватні цій цілісності параметри його соціологічної інтерпретації. Основним способом визначення ступеня соціокультурної орієнтації моделі якості освіти є парадигмальний підхід до визначення типу освіти, заснований на рівні виразності соціокультурної тріади «соціум – культура – людина». Якість освіти, будучи інтегральним ступенем її культурного змісту, визначається якістю змісту освіти, якістю засобів освіти, якістю процесу освіти та якістю результату освітньої діяльності учасників освітнього процесу [8].

Процес трансформації системи вищої освіти проходить під знаком дедалі більш поглибленого парадигмального протистояння технократичних уявлень про можливості та основних напрямках реформування вищої освіти та необхідності його гуманітарного переосмислення. Це повною мірою проявляє себе і в підходах, які закладені у відповідні системи оцінки якості освітнього процесу (професорсько-викладацький склад, кількість публікацій, оснащеність навчальних підрозділів тощо). Жоден із названих параметрів, як і їх сукупність, не дає змоги чітко визначити соціокультурний складник інтелектуального потенціалу як об'єктивного чинника, що впливає на якість освітнього процесу.

Об'єктивними чинниками, здатними суттєво змінити якість освіти, можуть виступати методи організації освітнього процесу у єдності зі станом професійно-педагогічної культури. Але вони не знаходять належного відображення у запропонованих стандартах освіти. Ця обставина визначає реальний стан справ у освітньому просторі вищої школи нашої країни.

При розробці шляхів оптимізації та якості вітчизняної системи освіти слідє більш активно використовувати позитивні приклади європейського досвіду та створювати відповідні пропозиції, які, з одного боку, ґрунтуватимуться на засадах демократизації, гуманізації та гуманітаризації, а з іншого, вписуватимуться у тенденції глобалізації та становлення інноваційного інформаційного суспільства

Підвищення якості вищої освіти безпосередньо пов'язане з академічними свободами, повагою до прав людини, а також необхідністю забезпечення автономності, самоврядування закладу вищої освіти. Україна не має іншого шляху, ніж перехід від прямого бюрократичного контролю вищої освіти до механізмів державного нагляду, основою яких буде оцінка результатів. Зростаюча автономія вишів має позитивні наслідки за умови прозорості та підзвітності здійснення освітнього процесу, а також комплексу адміністративної та економічної діяльності вишу [9].

Запорукою швидкого розвитку країн з нестабільною та слабкою економікою є акумулювання всіх сил на тих секторах економіки, які обрали для себе пріоритетними високорозвинуті країни. Вхідження людства у XXI століття ознаменувалось домінуючою позицією знань, яку визнали найперспективнішим напрямом розвитку найбільш економічно успішні країни світу. Тому логічно, що найбільш відчутних зрушень у результаті інноваційних процесів в Україні відчула система вищої освіти.

Із заміщенням праці знаннями на перший план у діяльності підприємств та організацій виходить завдання примноження інтелектуального капіталу, виявлення, накопичення та розповсюдження інформації і досвіду, створення передумов для поширення й передачі знань [1].

Нововведення інноваційного характеру не мають позитивного результату з причини розбалансованості всіх ланок освітянської системи. Аналіз ключових показників вищої освіти України дасть змогу оцінити реальні можливості та перспективи сектора вищої освіти на тлі глобальних зрушень інноваційного характеру.

Розвиток вищої освіти України є важливим складником розвитку країни загалом, саме тому щороку вивченням цього питання займається чимало вчених і науковців. Серед авторів, публікації яких присвячені вивченню проблемних питань вищої освіти та її ролі в постіндустріальному суспільстві, можна виділити Б. Мильнера, Д. Белла, О. Тоффлера, В. П. Колесова та М. А. Мохнатюк. При переході до постіндустріального суспільства на перше місце виходить не стільки дослідження явних соціальних тенденцій, таких як відхід від ручної праці або виникнення нових суспільних відносин, скільки визначення характеру нової системи. Найбільш значущим для постіндустріального суспільства стає перехід від власності або політичних критеріїв до знання як фундаменту нової влади, зміна характеру самих знань. Для нового суспільства стають характерними домінуюча роль теоретичних знань, панування теорії над емпіризмом і кодифікація знань в абстрактні системи символів, які можуть бути застосовані до безлічі самих різних ситуацій. Зараз кожне суспільство живе нововведеннями та зростанням, і їх основою є саме теоретичні знання [2].

Освіта є процесом накопичення наукових знань, практичних умінь і навичок, що, у кінцевому результаті, формує загальне враження стосовно рівня розвитку, розумово-пізнавальної та творчої діяльності особистості. Вища освіта є систематизацією та вдосконаленням здобутих у процесі отримання початкової та середньої освіти знань, з метою найефективнішого їх використання, шляхом перетворення результатів своєї праці на важелі забезпечення власної конкурентоздатності. Вища освіта завжди була і залишається інвестицією у власне майбутнє, а знання – найбільш вагомим здобутком, валютою, яка ніколи не знеціниться. Завдання вищої освіти формуються, виходячи з пріоритетних

напрямів розвитку держави з урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку та загальносвітових процесів і тенденцій. Україна, слідуючи цим тенденціям, намагається будувати нову економіку, засновану на верховенстві двох основних потенціалів – наукового та інтелектуального. Загальнокультурна місія освіти щодо збереження історично сформованого, самобутнього національного і культурного надбання поєднується з чисто ринковими відносинами. У країнах з ринковою економікою, де форми взаємодії ринку освітніх послуг як економічного виміру освіти та загальнокультурної місії освіти в основному склалися, все ж існують певні проблеми [4].

За таких умов значення вищої освіти виходить на принципово новий рівень, і усвідомлення значущості цього інституту вимагає невідкладних дій з боку держави. Система вищої освіти України є унікальною формацією – незважаючи на залишковий принцип фінансування, який не давав змоги задовольнити елементарні потреби освітянської сфери, громадяни України отримували відносно якісну освіту. Тим не менше, постійне ігнорування потреб системи вищої освіти не могло, у кінцевому рахунку, не відобразитись на її стані, що яскраво демонструє тенденція останніх років до стрімкого зниження якісних і кількісних показників вищої освіти. На сьогодні сектор вищої освіти в Україні представлений шістьма типами закладів освіти: технікум, коледж, консерваторія, інститут, академія та університет. Згідно зі статистичними даними станом на 2020/2021 навчальний рік в Україні налічується 723 заклади професійної (професійно-технічної освіти), 619 закладів вищої освіти. Упродовж 2014/2015–2019/2020 н. рр. кількість закладів освіти всіх рівнів зменшилась. Трансформація мережі закладів дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти у бік зменшення здійснюється за рахунок оптимізації їх кількості, що відбувається, зокрема, шляхом реорганізації (ліквідації) закладів дошкільної, повної загальної середньої освіти та утворення на їх базі філій опорних закладів освіти.

Вагомим показником діяльності як освітньої системи, так і безпосередньо самих ЗВО є включення їх до світових рейтингів кращих

закладів вищої освіти. Так, у 2020 р. до рейтинг-листа QSWorldUniversity включено більше 800 університетів світу, до якого увійшли шість українських закладів вищої освіти. Два з них включено до Топ-500 списку, що є певним прогресом для національної освітньої системи України. В Україні щороку формується власний консолідований рейтинг ЗВО відповідно до результатів їх діяльності. Такі рейтинги є серйозним важелем впливу на рівень ініціативності та активності ЗВО, оскільки висока позиція в рейтингу дає змогу залучити більш розумну та перспективну молодь. Дослідження, проведені в цьому напрямі показали, що має місце пряма залежність кількості студентів в тому чи тому регіоні до кількості в ньому ЗВО, присутніх в рейтингу найкращих ЗВО України. Високі позиції в рейтингу говорять на користь організації освітнього процесу в закладі освіти, якості отримуваної освіти, забезпеченості університету обладнанням та площами, необхідними для повноцінного і ефективного навчання.

Проведене дослідження виявило пряму залежність між місцем, яке посідає заклад вищої освіти у національному рейтингу, а також кількістю таких ЗВО в області та концентрацією студентів у них. Чим більше в області ЗВО, які потрапили до ТОП -200 найкращих ЗВО України, тим більша кількість студентів навчається в цих областях. На сьогодні лідерами в цих позиціях залишаються Київська область, Харківська область та Одеська область. До найзагальніших критеріїв оцінки роботи закладу вищої освіти найчастіше відносять такі:

- репутація ЗВО: до індикаторів цього критерію входить оцінка колегами – репутація закладу освіти серед керівників інших навчальних закладів;

- якість абітурієнтів: результати за цим критерієм формуються через оцінку середнього бала атестата, відсоток прийому абітурієнтів, частку студентів, які пройшли повний курс середньої освіти;

- викладацькі ресурси: професорсько-викладацький склад, співвідношення викладачів і студентів;

— матеріальні ресурси: матеріало-технічна база, забезпеченість площами, технічне забезпечення, книжковий фонд бібліотек [20].

Подаючи документи на навчання, кожен абітурієнт розраховує отримати якісну, фундаментальну освіту. Заклади вищої освіти намагаються повною мірою забезпечити комфортне навчання за рахунок збільшення площі будівель, технічного оснащення аудиторій, фонду бібліотек тощо. Питання матеріального забезпечення сектора вищої освіти особливо гостро постало з переходом до інноваційної моделі економіки – вимоги до ЗВО помітно зросли, а рівень фінансування залишився практично без змін. Загалом, організація освітнього процесу вишів України характеризується негативною тенденцією, що спричинено незадовільним станом матеріально-технічної бази.

Особливої уваги вимагає проблема забезпеченості площами ЗВО I–II рівнів акредитації. Станом на 2020/21 н. р. ці показники становили 7808914 м², тоді як 2021/22 н.р. характеризується зменшенням їх на 2947964 м². Протилежна ситуація спостерігається стосовно закладів вищої освіти III–IV рівнів акредитації – у період з 2000 р. до 2021 рр. загальна кількість площ зросла на 6906044 м². Однак, незважаючи на позитивні показники динаміки навчальнолабораторних площ, відповідність нормативному показнику загальної площі на одного студента, відповідно до Державних будівельних норм України 2.2.3.-97 [20], у необхідному розмірі була досягнута лише у 2020/21 н. р. Забезпеченість ЗВО бібліотеками та бібліотечними пунктами, виходячи зі статистичних даних, також викликає серйозне занепокоєння. Зокрема кількість ЗВО, які мають бібліотеку, скоротилася на 132 одиниці. З кожним роком кількість ЗВО, що мають на балансі бібліотеку чи бібліотечний пункт, дедалі зменшується. Абсолютне відхилення за останні 10 років між ЗВО, які мають бібліотеку чи бібліотечний пункт, становить –132 та 17 одиниць відповідно.

Найбільшу увагу привертає стрімке скорочення кількості бібліотечних пунктів – показник зменшився майже на 6,5 тисяч. Водночас загальний книжковий фонд за останні 10 років поповнився на 186 млн примірників.

Показники кількості читачів вказують на втрату інтересу до бібліотек з боку студентів. Чисельність студентів, які користуються послугами бібліотек, знизилась майже на 161 тисячу осіб. Незважаючи на те, що освітній процес залежить від багатьох чинників, ключовою фігурою все ж виступає викладач. У взаємовідносинах «викладач – студент» великого значення набуває особистість педагога його ціннісні орієнтири, соціальні й політичні вподобання. Зростання престижу викладачів і вчителів у суспільстві головним чином залежить від перегляду ставлення держави до педагогічних кадрів [5].

З поступовим переходом економіки до інноваційної ми отримуємо поряд з новими професіями новий набір цінностей, а це передбачає значні наслідки для роботодавців у сфері урядової політики, для профспілок [3]. Водночас, такі зміни неминуче зачіпають сферу освіти, змушуючи її коректувати напрями підготовки фахівців, методи викладання та оцінювання. Чисельний склад науково-педагогічних працівників українських ЗВО зазнав значних втрат за останні декілька років.

Основною причиною зменшення числа професорсько-викладацького складу можна назвати хвилю закриттів ЗВО, яка найбільш гостро зачепила 2010 – 2012 роки. На сьогоднішній день роль викладача, як і його обов'язки, зазнали суттєвих змін. До науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти висувуються нові вимоги, які містять не тільки передачу знань, але й формування особистості студента, його свідомості. Поняття якості викладача є комплексним і включає в себе такі характеристики, як високий рівень компетентності, спостережливість, здатність встановлювати контакти із зовнішнім і внутрішнім середовищем, науково-дослідницьку активність [8].

До перелічених характеристик варто додати ще одну, вкрай важливу, на нашу думку, – бажання до постійного саморозвитку в контексті обраної професії. Швидка адаптація до новітніх тенденцій розвитку сфери вищої освіти, постійне оновлення отриманих знань не тільки мають вагомий вплив на репутацію викладача, але й значно полегшують проведення реформування сектора вищої освіти в розрізі інноваційних процесів. Наукові ступені та звання

викладача формують позитивну репутацію ЗВО, а також виступають підтвердженням якості та глибини знань, акумульованих і готових до передачі майбутнім фахівцям. Останні роки характеризуються сталою тенденцією до підвищення кількісних показників викладачів з науковими ступенями, що говорить на користь зацікавлення молоді професією викладача та розгляд її як перспективного напрямку роботи у майбутньому. На сьогоднішній день найбільшу частку у закладах вищої освіти складають викладачі похилого, а часто навіть пенсійного віку.

Система вищої освіти України потребує молодих, ініціативних викладачів, які б заохочували студентів до науки та були здатні з легкістю пристосовуватися до змін в освітянській сфері. Даючи оцінку системі вищої освіти, зазначимо, що вагомим показником є кількість студентів на одного викладача. «Європейським нормативом», зазначеним у наказі Міністерства освіти і науки України від 29.03.2013 р., встановлено співвідношення 1 :18 [22].

В Україні, починаючи з 2000 р., показник кількості студентів на одного викладача поступово зменшувався, зайнявши в 2014 н. р. відмітку на рівні 1:10. Першочерговою причиною цього є протилежно пропорційне зменшення контингенту студентів та збільшення чисельності професорсько-викладацького складу. На фоні інноваційних змін в економіці дедалі помітними стають дисбаланси та збої в різних її підсистемах. Так, наприклад, майже абсолютне ігнорування дипломованих випускників змінилося іншою крайністю: сьогодні роботодавці вимагають від шукача роботи диплома вищої освіти, часто для виконання робіт, для яких цей диплом зовсім непотрібен. Водночас вкрай помітним є перенасичення ринку праці випускниками одних спеціальностей і нестача інших фахівців. Незважаючи на щорічні рейтинги найбільш перспективних і затребуваних у державі фахівців, щороку ЗВО випускають надмірну кількість адвокатів і фінансистів, водночас країна відчуває гостру нестачу в представниках технічних спеціальностей.

На закінчення слід зазначити, що визначення сучасного змісту поняття «якість освіти» значною мірою детермінується глобалізаційними процесами,

що супроводжуються переходом від індустріальних до інноваційно-інформаційних технологій.

Концептуальне осмислення проблеми підвищення якості української вищої освіти включає:

- 1) становлення нової модернізаційної філософії стандартів вищої освіти;
- 2) створення системи моніторингу якості освіти;
- 3) модернізацію критеріїв і процедур забезпечення якості суб'єктів освітнього процесу;
- 4) адаптацію до вітчизняних реалій світоглядних основ та існуючих моделей рейтингування навчальних закладів.

У руслі цих принципів розроблено основи для практичного вдосконалення процедур забезпечення високої якості української вищої освіти, яка передбачає такі основні напрями: розробку та впровадження систем менеджменту якості відповідно до вимог міжнародних стандартів, створення незалежних агенцій оцінки якості, забезпечення тісного взаємозв'язку вищої освіти з науковими дослідженнями, реалізацію принципу автономії університетів – на тлі збереження найкращих традицій фундаментальності української освіти [9].

Сучасна система вищої освіти, що повною мірою відповідає вимогам часу, є одним з найголовніших чинників зростання якості людського капіталу, генератором нових ідей, запорукою динамічного розвитку економіки і суспільства загалом. Для того, щоб українська вища освіта по-справжньому ефективно виконувала ці важливі завдання, необхідне її оновлення з урахуванням актуальних світових тенденцій розвитку освіти у широкому соціально-економічному контексті. Проблеми української вищої освіти у глобальному контексті, модернізація вищої освіти в Україні вимагає подолання низки проблем, серед яких найбільш актуальними є: невідповідність структури підготовки фахівців реальним потребам економіки, зниження якості освіти, корупція в системі вищої освіти, відірваність від наукових досліджень, повільні

темпи інтеграції в європейський і світовий інтелектуальний простір. Фахівці також вказують на значне розширення системи вищої освіти, що відбувалося в Україні з середини 1990 років, маючи на увазі як збільшення самої кількості закладів вищої освіти, так і стрімке зростання загальної кількості студентів і випускників ЗВО.

Так, у 2018 році 76% випускників українських шкіл відразу після закінчення школи подали документи у ЗВО. Рейтинг ТОП спеціальностей, на які подано найбільше заяв:

- філологія;
- право;
- менеджмент;
- середня освіта;
- комп'ютерні науки;
- економіка;
- медицина;
- інженерія програмного забезпечення;
- туризм;
- психології.

Водночас відзначається брак фахівців робітничих спеціальностей, зокрема, у металургійній, машинобудівній, хімічній промисловості та у будівельній галузі. Зазначений показник вступу випускників українських середніх шкіл до ЗВО справді є дуже високим за світовими стандартами.

Разом з тим, за іншим важливим показником розвитку системи вищої освіти, а саме за часткою осіб з вищою освітою, Україна не входить до числа беззастережних лідерів. За даними дослідження 2013 року, серед країн ОЕСР (Організація міжнародного співробітництва та розвитку об'єднує 34 країни світу, більшість з яких є країнами з високим доходом громадян і високим індексом розвитку людського потенціалу), до першої десятки країн світу з найвищою часткою осіб, що мають вищу освіту, належать Канада (51 %), Ізраїль (46 %), Японія (45 %), США (42 %), Нова Зеландія (41 %), Південна

Корея (40 %), Великобританія (38 %), Фінляндія (38 %), Австралія (38 %), Ірландія (37 %) [2]. За сумою показників частка осіб, що мають повну (22,7%) та неповну вищу освіту (20,5 %), можна стверджувати, що реальний відповідний показник для України становить близько 35 %, враховуючи, що до числа осіб з неповною вищою освітою віднесено також тих, хто повної вищої освіти не отримав чи не отримає її у майбутньому. За міжнародним показником рівня залученості до вищої освіти (Gross Enrolment Ratio – відсоток осіб, що одержують вищу освіту, незалежно від їхнього віку, від загальної кількості осіб, які мають типовий для одержання вищої освіти вік) Україна посідає одне з чільних місць серед країн Центральної та Східної Європи (73 %). Разом з тим, наша країна за показником залученості до вищої освіти відстає від таких країн, як Фінляндія (93 %), США (82 %), Швеція (79 %) та Норвегія (78 %), які також мають значно вищий рівень загального соціально-економічного розвитку.

Вища освіта, на відміну від фінансових і товарних ринків, значно менше зазнає впливу глобалізації. Як і раніше, вища освіта залишається переважно національною й регіональною, і, таким чином, конкурентні рейтинги ЗВО різних країн поки що мають доволі умовний характер. Безперечно, поточне становище може змінитися, однак, з огляду на масштаби та інерційність галузі, суттєві зміни навряд чи відбудуться упродовж найближчих років. При цьому в українських ЗВО станом на 2021 рік навчається більше ніж 76 тисяч іноземних студентів, що є доволі високим показником навіть порівняно з найбільш розвинутими країнами світу. Найбільше студентів приїжджає з таких країн, як Індія, Марокко, Туркменістан, Азербайджан, Нігерія, Китай, Туреччина, Єгипет, Ізраїль та Узбекистан. За кількістю іноземних студентів Україна входить у першу десятку країн світу, демонструючи показники, дуже близькі до зіставних за кількістю населення європейських країн-членів.

Все це не означає, що українська вища освіта не потребує суттєвого підвищення якості, однак очевидно, що в цій царині більш неупереджений аналіз міжнародних рейтингів і експертних оцінок необхідно поєднувати з самостійною постановкою цілей і завдань та випрацюванням і втіленням

ефективних рішень щодо досягнення цих цілей, виходячи, у першу чергу, не з іміджевих міркувань, а з реальних потреб і інтересів українського суспільства.

Системи вищої освіти, зацікавлені у збереженні і розширенні своїх обсягів, в умовах скорочення абсолютної кількості абітурієнтів природним чином прагнуть до максимізації частки випускників середніх шкіл, які вступають до ЗВО. Дещо парадоксальним чином, деіндустріалізація також веде не до скорочення, а до розширення систем вищої освіти, оскільки дефіцит робочих місць загострює конкуренцію на ринку реальних і символічних кваліфікацій. Роботодавці дедалі частіше розглядають документ про вищу освіту як додатковий фільтр, що дає змогу відсікати надлишок потенційних працівників, котрі такого документа не мають. Розширення систем вищої освіти у розвинутих країнах породжується об'єктивним попитом на вищу освіту, що існує в суспільстві. Вища освіта нині вважається необхідною (але дедалі більше – не достатньою) умовою отримання в майбутньому кращої роботи та просування вгору щаблями соціальної драбини.

В Україні та інших пострадянських державах, де в минулому вища освіта справді була елітною і давала реальні соціальні переваги, подальшому розширенню системи освіти сприяє й інерція суспільної свідомості. Крім того, у пострадянських суспільствах можливість отримання вищої освіти для більшості молодих людей стала частиною неписаного суспільного договору між владою і населенням: можливість отримання вищої освіти (часто номінально або реально безкоштовної) для дітей розглядається як своєрідна компенсація за незадовільне соціально-економічне становище, у якому протягом тривалого часу перебуває значна частина громадян. З огляду на це, заходи, спрямовані на скорочення системи вищої освіти чи можливостей її отримати, неминуче будуть супроводжуватися невдоволенням і опором у суспільстві, додатково посилюваними протидією з боку самої системи вищої освіти. Масова вища освіта, попри всі її вади й негативні наслідки, дедалі більше стає соціальною реальністю на зразок письменності або доступу до телефонного зв'язку чи інтернету, а відтак потрібно не обґрунтовувати

необхідність скорочення системи вищої освіти, а знаходити механізми її ефективнішого використання в інтересах конкретних громадян та суспільства і держави в цілому. Негативні наслідки і позитивний потенціал масовості. Очевидним найбільш негативним наслідком зростання ступеня масовості вищої освіти є знецінення, інфляція отримуваних кваліфікацій. Чим більше людей мають дипломи про вищу освіту, тим гострішою є конкуренція за робочі місця, для зайняття яких потрібен такий диплом. За умови відсутності зростання чи скорочення кількості робочих місць, кваліфікаційні вимоги природним чином підвищуються, що веде до подальшого посилення вимог щодо освітніх кваліфікацій.

Якщо відкинути міркування політичного характеру, безперечними залишаться такі підстави надання державою можливості повністю або частково безкоштовно здобувати вищу освіту:

- 1. За 38 спеціальностями і в обсягах, реально затребуваних державним сектором економіки та системами забезпечення критично важливих суспільних благ (оборона, освіта, медицина тощо), а також за тими спеціальностями і в обсягах, стосовно яких існують достовірні (підтверджені роботодавцями й експертною спільнотою) прогнози щодо їх затребуваності приватним сектором економіки;

- 2. Абітурієнтам, які виявили значно вищі за середні здібності до подальшого навчання. У переважній більшості інших випадків обґрунтована, виважена й поступова реструктуризація й оптимізація державного замовлення на підготовку спеціалістів за умови реальної децентралізації системи вищої освіти, автономізації ВНЗ, скорочення корупції та запровадження незалежної системи контролю якості освіти не тільки матиме позитивні наслідки для державного бюджету, а й знайде розуміння в суспільстві, у якому ще протягом тривалого часу вища освіта залишатиметься затребуваною.

2.2. Напрями впровадження компетентісного підходу до організації освітнього процесу у вищій школі

Та система освіти, яка існує сьогодні, склалася в епоху нового часу і заснована на передачі знання про щось, тобто це знання завжди є змістовним. Нова європейська культура – культура галузева, монологічна та утилітарна. У цій логіці кваліфікація як результат професійної підготовки передбачає наявність у випускника певних професійних умінь і навичок.

З іншого боку, роботодавцям потрібна не кваліфікація, яка, на їхню думку, пов'язана з дробленням виробничих функцій на низку завдань і видів діяльності, а компетентність як поєднання навичок, властивих кожному індивіду, в якому поєднуються кваліфікація із соціальною поведінкою, здатністю працювати у групі, ініціативністю, вмінням приймати рішення та відповідати за їх наслідки.

Очевидно, що у світлі сучасних вимог до випускника, які складаються під впливом ситуації на ринку праці та таких процесів, як прискорення темпів розвитку суспільства та повсюдної інформатизації середовища, авторитарно-репродуктивна система навчання застаріла. Освіта, орієнтована лише на отримання знань означає в даний час орієнтацію на минуле. У мінливому світі система освіти має формувати такі нові якості випускника, як ініціативність, інноваційність, мобільність, гнучкість, динамізм та конструктивність. Майбутній професіонал повинен мати прагнення до самоосвіти протягом усього життя, володіти новими технологіями та розуміти можливості їх використання, вміти приймати самостійні рішення, адаптуватися в соціальній та майбутній професійній сфері, вирішувати проблеми та працювати в команді, бути готовим до перевантажень, стресових ситуацій та вміти швидко їх виходити.

Виховання такої соціально та професійно активної особистості вимагає від педагогів сучасної вищої школи застосування нових методів, прийомів та форм роботи. Щоб сформувати компетентного випускника у всіх потенційно значних сферах професійної освіти та власне життєдіяльності, необхідно

застосовувати активні методи навчання, технології, що розвивають, насамперед, пізнавальну, комунікативну та особистісну активність нинішніх студентів, окрім традиційних вимог, до складу навчальної програми дисципліни вноситься така інформація:

- перелік результатів освіти, що формуються дисципліною із зазначенням рівня їх освоєння та відповідних компетенцій;
- матриця розподілу компетентностей з розділів та тем навчальної дисципліни;
- перелік основних освітніх технологій (форм, методів навчання, типових завдань), що використовуються для формування компетентностей/груп компетентностей;
- перелік форм, методів, типових завдань для контролю та самооцінки рівня сформованості заявлених у програмі дисципліни результатів освіти (компетентностей).

Результати освіти (компетентності) виражаються у термінах порогового (мінімального, необхідного) рівня, який, як очікується, має бути досягнутий студентами із завершенням вивчення дисципліни. Слід звернути увагу на формулювання, що виражають орієнтацію дисципліни (модулів) на результати освіти та компетентності. Студенти (випускники):

- повинні демонструвати;
- можуть застосувати;
- мають вміння;
- можуть передавати;
- виробили навички.

Шлях реалізації освітньої програми у логіці компетентнісного підходу виглядає так: від компетентностей рівня освоєння теми (A, B, C, D) – через компетентності рівня освоєння модуля (A, B, C, D) – до компетенцій рівня освоєння дисципліни (A, B, C, D)

Слід зазначити, що формулювання тих чи тих компетентностей вищої професійної освіти має бути логічно пов'язане з ключовими компетентностями попереднього ступеня освіти. Перелік ключових освітніх компетентностей визначається на основі головних цілей загальної освіти, структурного подання соціального досвіду та досвіду особистості, а також основних видів діяльності учня, що дозволяють йому опановувати соціальний досвід, отримувати навички життя та практичної діяльності в сучасне суспільство.

Навчальні компетентності:

1. Організувати процес вивчення та обирати власну траєкторію освіти.
2. Вирішувати навчальні та самоосвітні проблеми.
3. Зв'язувати воєдино та використовувати окремі частини знання.
4. Здобувати користь з освітнього досвіду.
5. Брати відповідальність за здобуту освіти.

Дослідницькі компетентності:

1. Отримання та обробка інформації.
2. Звернення до різних джерел даних та їх використання.
3. Організація консультацій із експертом.
4. Подання та обговорення різних видів матеріалів у різноманітних аудиторіях.
5. Використання документів та їх систематизація у самостійно організованій діяльності.

Соціально-особистісні компетентності:

1. Критично розглядати той чи той аспект розвитку нашого суспільства.
2. Бачити зв'язки між справжніми та минулими подіями.
3. Усвідомлювати важливість політичного та економічного контекстів освітніх і професійних ситуацій
4. Оцінювати соціальні підвалини, пов'язані зі здоров'ям, споживанням та навколишнім середовищем.
5. Розуміти витвори мистецтва та літератури.
6. Вступати в дискусію та виробляти свою власну думку.

7. Справлятися з невизначеністю та складністю.

Комунікативні компетентності

1. Вислуховувати та брати до уваги погляди інших людей.
2. Дискутувати та захищати свою точку зору.
3. Розуміти та говорити, читати та писати кількома мовами.
4. Виступати на публіці.
5. Самовиражати себе у літературному творі.
6. Читати графіки, діаграми та таблиці даних співробітництво

1. Приймати рішення.
2. Встановлювати та підтримувати контакти.
3. Справлятися з різноманітністю думок та конфліктами.
4. Вести переговори.
5. Співпрацювати та працювати в команді

Організаторська діяльність:

1. Організовувати свою роботу.
2. Приймати відповідальність.
3. Опанувати інструментарій моделювання.
4. Бути включеним до групи чи спільноти та зробити внесок у неї.
5. Вступати у проект.

Особистісно-адаптивні компетентності:

1. Використовувати нову інформацію та комунікативні технології.
2. Вигадувати нові рішення.
3. Виявляти гнучкість, опинившись віч-на-віч зі швидкими змінами.
4. Бути наполегливим і стійким перед труднощами.
5. Бути підготовленим до самоосвіти та самоорганізації.

Якщо ж звернутися до американського досвіду формулювання компетентнісних моделей, то тут на перший план виходить дія, операція, що співвідноситься не з об'єктом (реальним чи ідеальним), але із ситуацією, проблемою. Відповідно, об'єкти набувають зовсім іншого статусу: це вже не природні феномени, які мають бути упізнані, описані та класифіковані, але

рукотворні свідчення про оволодіння відповідною компетентністю (плани, звіти, аналітичні записки).

2.3. Рекомендації щодо подальшого розвитку компетентнісної освіти в КНЛУ

Головними тенденціями у суспільстві стають вимоги до навчання. І перед закладами вищої освіти постає складне завдання: не просто навчити студента та підготувати його як фахівця певної спеціальності, а підготувати спеціаліста, здатного генерувати, обробляти і сортувати складну інформацію. Спеціаліста, який критично мислить, не боїться приймати рішення та нести відповідальність. Спеціаліста адаптованого до постійного отримання нової інформації.

Перед викладачами КНЛУ, як і перед всіма викладачами закладів вищої освіти, постає дуже важливе та, водночас, непросте завдання – не просто навчити студента, а перетворити надання освітніх послуг, які базувалися на системі радянської школи, на формування певного набору компетентностей. Система радянської школи полягала в «зубрінні» певного матеріалу, запам'ятовуванні правил, теорій. Сучасний підхід в системі освіти пропонує кардинально інше - розуміння матеріалу та вміння використовувати його на практиці, співвідношення з реаліями життя.

Завдання педагогічного колективу КНЛУ- підготувати висококваліфікованих спеціалістів, основними рисами яких повинні бути високий рівень професійних знань та компетентностей та вміння швидко адаптуватися до нових реалій. Питання формування професійних компетентностей майбутніх фахівців є надзвичайно актуальним, так як сучасний ринок праці потребує висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців, здатних до сприйняття та використання на практиці нових наукових ідей, методів та технологій.

Підготовка професійно компетентного спеціаліста стосується педагогічного колективу. Тому пріоритетними цілями педагогічного колективу КНЛУ є:

- широке використання педагогічних та методичних технологій;
- використання інформаційно-комунікаційних технологій;
- зростання у студентів мотивації до самовдосконалення;
- забезпечення високого рівня знань, умінь, навичок та умов для постійного професійного розвитку студентів;
- розвиток критичного мислення.

Але для подальшого розвитку компетентнісної освіти цього може бути недостатньо. В процесі підготовки висококваліфікованих спеціалістів мають бути вирішені наступні завдання:

- визначення компетентностей та формулювання результатів навчання для кожної освітньо-професійної програми підготовки спеціалістів;
- визначення підходів до викладання, навчання та оцінювання;
- розроблення освітньої програми, написання ключових компетентностей, результатів навчання, визначення підходів до навчання та оцінювання;
- перевірка реалістичності програми. Важливо розуміти, чи здатні студенти набути компетентностей з окремих дисциплін за відведений проміжок часу;
- постійний моніторинг та удосконалення освітньо-професійних програм в процесі реалізації.

Моніторингом якості освітньо-професійних програм може бути опитування студентів з метою оцінювання якості навчання та викладання.

Для отримання інформації щодо володіння студентами КНЛУ поняттями «компетентність» та «компетенція», а також для визначення, на думку студентів, дисциплін, які найкраще та найгірше формують soft skills і hard skills, було запропоновано анонімне тестування (Додаток А). У тестуванні взяли участь 20 студентів 3 курсу спеціальності 014 Середня освіта та 20

студентів 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта. Було цікаво проаналізувати тести студентів, які тільки почали вивчення педагогічних і методичних дисциплін, а також студентів, які вже довгий час вивчають ці дисципліни та готуються до проходження педагогічної практики в школі.

Перше запитання тесту звучить так: «Чи знаєте Ви, що таке «особистісно-орієнтоване навчання»?».

Таблиця № 1

Результати тестування студентів 3 курсу спеціальності 014 Середня освіта студентів 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта

	3 курс		4 курс	
Так	17	85%	20	100%
Ні	3	15%	0	

85% студентів 3 курсу відповіли, що знають визначення цього терміну. Всі опитані студенти 4 курсу знають сутність цього терміну.

Другим запитанням було запропоновано пояснити цей термін. Відповіді дуже різні. Наведу приклад деяких відповідей студентів 3 курсу: «вид навчання, у центрі уваги якого є учень/студент», «це навчання, центром якого є особистість учень/студент, самобутність та самостійність учня/студента», «у центрі навчання знаходиться учень/студент, а навчання реалізується на підставі його можливостей, індивідуальних особливостей та ін..», «це навчання, що зорієнтоване на допомогу учневі/студенту розвинути свою особистість шляхом набуття ним власного досвіду, але з вчителем-асистентом», «навчання, орієнтоване на розкриття талантів і здібностей кожного індивідуального студента», «навчання, орієнтоване на здобуття учнем/студентом певних якостей для становлення особистості».

Приклади відповідей, що надали студенти 4 курсу: «це навчання, центром якого є особистість учня/дитини», «це навчання, центром якого є особистість дитини, її самобутність і самоцінність», «навчання, орієнтоване на

студентів», «навчання, яке базується на індивідуальних інтересах/потребах/здібностях учня/студента».

Третє та четверте запитання у тестуванні пропонують студентам дати відповідь на запитання, чи знають студенти, що таке «компетентність» та «компетенція». 100% студентів 3 та 4 курсів дали позитивну відповідь.

Наступне запитання дає можливість розрізнити ці два поняття та дати їм визначення. Відповіді студентів 3 курсу: «майже одне й те саме», «компетенція це наявність певних навичок чи умінь, а компетентність – це можливість якісно виконувати певний вид діяльності», « компетентність – це коло питань, в яких людина обізнана, а компетенція – це, насамперед, сукупність обов'язків», «компетенція – це спроможність щось зробити, компетентність це обізнаність в тому, що робиш», «компетенція це коли людина має достатні знання в якійсь галузі, компетентність визначає рівень професіоналізму», «компетенція – це певний рівень вмінь у певній галузі. Компетентність – це вміння людини робити щось дуже добре».

Окремі відповіді студентів 4 курсу: «компетенція – повноваження людини в конкретних питаннях, а компетентність – знання, вміння та навички, набуті людиною під час практики», «компетентність – це те, що можна розвивати, це те, чому можна навчити», «компетентність – певний набір компетенцій», «компетенція – це певний набір знань, умінь, навичок, а компетентність – якісна характеристика їх засвоєння, що проявляється в процесі практичної діяльності».

Можна зробити висновок, що студенти знають, що є різниця між цими двома визначеннями, але точно пояснити різницю не вміють.

Запитання під номером шість звучить так «Чи вважаєте Ви, що в КНЛУ реалізується компетентнісний підхід?» Результати краще розглянути у вигляді таблиці.

Таблиця № 2

Результати аналізу відповідей студентів 3 курсу спеціальності 014
Середня освіта

	Так	Частково так	Можливо	Ні	Не замислювався /не замислювалася
Чи вважаєте Ви, що в КНЛУ реалізується компетентнісний підхід?»	3	4	8	4	1
Результат у відсотках	15%	20%	40%	20%	5%

40% студентів не знають або не впевнені в тому, чи реалізується компетентнісний підхід в організації освітнього процесу. 20% вважають «ні» або «частково так», 15% вважають «так» і лише 5% (а це один студент від загальної кількості) не замислювався або не замислювалася. Такі відповіді на запитання можуть бути результатом необізнаності в зазначеній проблемі. Адже студенти третього курсу лише почали вивчати педагогічні дисципліни та можуть бути досить некомпетентні в цих запитаннях. Можна допустити, що це лише їхні думки, особисті почуття, а відповіді – це лише власні міркування, зіставлені з власним життєвим досвідом і студентським життям.

Таблиця № 3

Результати тестування студентів 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта

	Так	Частково так	Можливо	Ні	Не замислювався /не замислювалася
Чи вважаєте Ви, що в КНЛУ реалізується компетентнісний підхід?»	7	5	6	1	1

Результат у відсотках	35%	25%	30%	5%	5%
-----------------------	-----	-----	-----	----	----

Аналізуючи результати студентів 4 курсу ми можемо побачити, що більшість студентів відповідають, що в КНЛУ реалізується або частково реалізується компетентнісний підхід. Це може бути зумовлено двома чинниками:

1) Студенти 4 курсу краще обізнані, розуміють і розрізняють поняття компетентнісного підходу та особистісно-орієнтованого навчання. Студенти можуть розрізнати не лише в теорії, а й на практиці, аналізуючи начиння в університеті.

2) Студенти 4 курсу могли відчутти на собі розвиток компетентнісного підходу. Цей розвиток також міг бути пов'язаний з дистанційним навчанням.

Тобто, можна сказати, що студенти в прямому сенсі слова відчули більш різкий перехід до компетентнісного підходу, оскільки мали однаковий проміжок часу офлайн та онлайн навчання в університеті.

Запитання під номерами сім і вісім змушують студентів замислитися, згадати весь студентський шлях і дати об'єктивну оцінку. У запитаннях номер сім і вісім запропоновано перелік **soft skills** і перелік груп дисциплін, які студенти вивчали та продовжують вивчати. Завдання студентів полягає у виборі груп дисциплін, які найгірше та найкраще, на їхню думку, формують перелік **soft skills**. Результати краще розглянути за допомогою таблиць.

Перелік **soft skills**:

- вміння працювати в команді;
- критичне мислення;
- лідерство;
- креативність;
- вміння дотримуватися дедлайну;
- відповідальність та дисциплінованість.

Перелік груп дисциплін:

- практичні мовні дисципліни;
- теоретичні мовні дисципліни;
- психолого-педагогічні дисципліни.

Відповіді студентів, в кількісному та відсотковому варіанті на запитання, яке звучить: «Зазначте поряд із компетентністю ту групу дисциплін, викладачі яких, на Вашу думку, **найкраще формують** і розвивають ці навички».

Таблиця № 4

Результати тестування студентів 3 курсу спеціальності 014 Середня освіта студентів 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта

	Практичні мовні дисципліни				Теоретичні мовні дисципліни				Психолого-педагогічні дисципліни			
	3 курс		4 курс		3 курс		4 курс		3 курс		4 курс	
Вміння працювати в команді	10	50%	12	60%	3	15%	3	15%	7	35%	5	25%
Критичне мислення	5	25%	7	35%	9	45%	5	25%	6	30%	8	40%
Лідерство	10	50%	12	60%	5	25%	6	30%	5	25%	2	10%
Креативність	10	50%	12	60%	0		0		10	50%	8	40%
Вміння дотримуватися дедлайну	7	35%	8	40%	10	50%	7	35%	3	15%	5	25%
Відповідальність та дисциплінованість	8	40%	6	30%	6	30%	8	40%	6	30%	6	30%

Відповіді студентів, в кількісному та відсотковому варіанті на запитання, яке звучить: «Зазначте поряд із компетентністю ту групу дисциплін, викладачі яких, на Вашу думку, **найгірше формують** та розвивають ці навички».

Таблиця № 5

Результати тестування студентів 3 курсу спеціальності 014 Середня освіта студентів 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта

	Практичні мовні дисципліни				Теоретичні мовні дисципліни				Психолого-педагогічні дисципліни			
	3 курс		4 курс		3 курс		4 курс		3 курс		4 курс	
Вміння працювати в команді	3	15%	12	60%	13	65%	3	15%	4	20%	5	25%
Критичне мислення	10	50%	10	50%	4	20%	7	35%	6	30%	3	15%
Лідерство	3	15%	2	10%	14	70%	16	80%	3	15%	2	10%
Креативність	2	10%	1	5%	10	50%	15	75%	8	40%	4	20%
Вміння дотримуватися дедлайну	7	35%	5	25%	6	30%	6	30%	7	35%	9	45%
Відповідальність та дисциплінованість	3	15%	10	50%	10	50%	4	20%	7	35%	6	30%

Відповідно до результатів опитування, можна сказати, що практичні мовні дисципліни найкраще формують вміння працювати в команді, креативність та лідерство через те, що під час вивчення цих дисциплін студенти постійно виконують групові проекти, працюють у парі, дивляться фільми та відео, читають художню літературу, створюють монологи та полілоги. Для отримання високих балів намагаються зробити це креативно та цікаво, а також мають можливість проявити свої лідерські якості. Водночас краще формується відповідальність і дисциплінованість, вміння дотримуватися дедлайну, ці процеси відбуваються через роботу у команді або маленьких підгрупах студентів, де кожен є невід'ємним пазлом і від результату кожного залежить результат всієї групи. Під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін можна побачити, що студенти вважають, що ця група дисциплін найкраще формує креативність. Ця відповідь може бути пояснена тим, що студенти

мають складати плани-конспектів уроків, різноманітні тести та опитування. Аналізуючи результати проведеного тестування, можна побачити, що серед трьох груп ця група посідає друге місце як серед **найгіршого** формування, так і **найкращого** формування навичок.

Говорячи про теоретичні мовні дисципліни, можемо побачити, що ці дисципліни найкраще формують критичне мислення та вміння дотримуватися дедлайну. Студенти відзначають, що лідерство та вміння працювати в команді формуються гірше через малу кількість командних проєктів і презентацій, а також відзначають, що для креативності зовсім немає місця. Це може бути пов'язано з тим, що теоретичні дисципліни вимагають точного розуміння певних тем, вимагають точних і конкретних знань, умінь і навичок. Мова йдеться про те, що студенти мають знати визначення та правила на пам'ять. Вміти виконувати вправи, опираючись на теоретичний матеріал. Розуміти теорії та вміти їх трактувати.

Запитання під номерами дев'ять і десять дають змогу побачити, як студенти оцінюють формування **hard skills**.

Перелік **hard skills**:

- комунікативна компетентність;
- мовні компетентності (лексична, граматична, фонетична);
- мовленнєві компетентності (аудіювання, говоріння (діалогічне та монологічне мовлення), читання, письмо);
- лінгвосоціокультурна компетентність;
- навчально-стратегічна компетентність.

Перелік груп дисциплін не змінюється.

Відповіді студентів, в кількісному та відсотковому варіанті на запитання, яке звучить: «Зазначте поряд із компетентністю ту групу дисциплін, викладачі яких, на Вашу думку, **найкраще формують** і розвивають ці навички».

Таблиця № 6

Результати тестування студентів 3 курсу спеціальності 014 Середня освіта студентів 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта

	Практичні мовні дисципліни				Теоретичні мовні дисципліни				Психолого-педагогічні дисципліни			
	3 курс		4 курс		3 курс		4 курс		3 курс		4 курс	
Комунікативна компетентність	10	50%	7	35%	4	20%	6	30%	6	30%	7	35%
Мовні компетентності	17	85%	15	75%	3	15%	5	25%	0		0	
Мовленнєві компетентності	17	85%	15	75%	3	15%	5	25%	0		0	
Лінгвосоціо-культурна компетентність	9	45%	8	40%	6	30%	8	40%	5	25%	4	20%
Навчально-стратегічна компетентність	12	60%	10	50%	0		0		8	40%	10	50%

Відповіді студентів, у кількісному та відсотковому варіанті на запитання, яке звучить: «Зазначте поряд із компетентністю ту групу дисциплін, викладачі яких, на Вашу думку, **найгірше формують і розвивають** ці навички».

Таблиця № 7

Результати тестування студентів 3 курсу спеціальності 014 Середня освіта студентів 4 курсу спеціальності 014 Середня освіта

	Практичні мовні дисципліни				Теоретичні мовні дисципліни				Психолого-педагогічні дисципліни			
	3 курс		4 курс		3 курс		4 курс		3 курс		4 курс	
Комунікативна компетентність	4	20%	8	40%	10	50%	7	35%	6	30%	5	25%

Мовні компетентності	0		0		0		2	10%	20	100%	18	90%
Мовленнєві компетентності	0		0		0		0		20	100%	20	100%
Лінгвосоціо-культурна компетентність	5	25%	6	30%	5	25%	6	30%	10	50%	8	40%
Навчально-стратегічна компетентність	2	10%	2	10%	13	65%	15	75%	5	25%	3	15%

Аналізуючи відповіді студентів третього та четвертого років навчання, ми можемо побачити, що відповіді студентів, які стосуються комунікативної компетентності, розділені майже пропорційно. Студенти третього курсу вважають, що ця компетентність найкраще формується під час вивчення практичних мовних дисциплін та найгірше під час вивчення теоретичних мовних дисциплін. Студенти четвертого курсу рівномірно розподіли свої відповіді між трьома групами дисциплін. Це може вказувати на те, що студенти можуть оцінити свої вміння, знання та навички, а також аналізувати рівень сформованості компетентностей.

Розглядаючи відповіді студентів про розвиток та удосконалення мовних і мовленнєвих компетентностей, можемо зазначити, що студенти у своїх відповідях вказують на те, що зазначені раніше компетентності найкраще формуються саме у групах практичних мовних дисциплін. Постійна практика мови на заняттях, різноманітні види завдань на аудіювання, письмо, говоріння, використання граматики та лексики змушують студентів активно набувати компетентностей.

Незважаючи на те, що теоретичні мовні дисципліни викладаються іноземною мовою, вони, на думку опитаних студентів, недостатньо формують ці види компетентностей. Такі відповіді студентів можуть бути обумовлені тим, що під час вивчення теоретичних дисциплін від студентів більшою мірою вимагається знання певних правил, розуміння теорій і вміння їх пояснити, на

відміну від практичних дисциплін, під час вивчення яких треба бути креативним і розвивати когнітивні навички.

Студенти вважають, що мовні та мовленнєві компетентності зовсім не формуються під час вивчення групи психолого-педагогічних дисциплін. Це, можливо, спричинено тим, що ці дисципліни викладаються виключно українською мовою. Студенти не знаходять формування мовних і мовленнєвих компетентностей у цій групі дисциплін.

Розглядаючи соціолінгвокультурну компетентність, можемо побачити, що думки студентів розділились майже однаково між практичними мовними та теоретичними мовними дисциплінами. Це можна пояснити таким чином: вивчення таких дисциплін, як лексикологія, історія мови, лінгвокраїнознавство, регіональні варіанти та соціальні діалекти англійської мови, стилістика англійської мови та різноманітні курси за вибором допомагають студентами зануритися не просто у вивчення іноземної мови, а ще й зрозуміти історію та культуру країни, мова якої вивчається. Студенти неначе проживають ті ж самі історичні, культурні та соціальні моменти. Починають не просто розмовляти мовою, а розуміють її, сприймають як живий організм, що розвивається та вдосконалюється.

Аналізуючи відповіді студентів, можна побачити, що, на думку опитуваних, навчально-стратегічна компетентність найкраще формується лише у двох групах дисциплін: мовні практичні та психолого-педагогічні дисципліни. Це може бути результатом того, що під час вивчення теоретичних дисциплін, під час лекційних і практичних занять студенти мають чітко поставлені цілі, які треба досягати, та завдання, які треба виконувати. Управління навчальним процесом здебільше контролюється викладачем, знання оцінюються на кожному практичному занятті за допомогою тестів. Студент має чіткий графік. Під час вивчення практичних мовних дисциплін та психолого-педагогічних дисциплін студент самостійно може управляти своєю навчальною діяльністю, постановками цілей та самоконтролем. Наприклад, якщо описувати практику усного та писемного мовлення англійської мови можна привести такий

приклад: студент, який вивчає нову лексику може або просто її «зазубрити», або ж підійти відповідально. Тобто, повторювати нові слова, вживаючи їх у мовленні, намагаючись самостійно скласти визначення до кожного слова. Затримуючи слова не тільки у короткотривалій пам'яті, але й у довготривалій.

Проаналізувавши анкети студентів, можна скласти такий список рекомендацій для подальшого розвитку компетентнісної освіти в КНЛУ:

а) Провести більш детальне опитування для покращення викладання теоретичних мовних дисциплін. Як показало опитування, студенти не набувають певних компетентностей. Це можна зробити шляхом збільшення практичних занять і зменшенням лекційних занять;

б) Провести більш детальне опитування щодо покращення викладання психолого-педагогічних дисциплін. Як показало опитування, студенти вважають, що деяких компетентностей вони взагалі не набувають. Можливим варіантом вирішення цієї проблеми може бути викладання певних педагогічно-психологічних дисциплін іноземною мовою.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Активний розвиток системи освіти України допомагає зрозуміти актуальні проблеми та знайти шляхи їх вирішення. Якість вищої освіти є формуючим і скріплюючим засобом організації системи цінностей освіти нового часу, причому сьогодні відбувається поступове утвердження нової якості освіти. Вагомим показником якості освітньої системи, так і безпосередньо самих ЗВО є включення їх до світових рейтингів кращих закладів вищої освіти. Так, у 2021 р. до рейтинг-листа QSWorldUniversity включено більше 800 університетів світу, до якого увійшли шість українських закладів вищої освіти. Два з них включено до Топ-500 списку, що є певним прогресом для національної освітньої системи України.

У світлі активного розвитку освіти України, на передній план виходять і вимоги, які система освіти вимагає від майбутніх випускників ЗВО. Так, прискорення розвитку суспільства та інформатизація показують, що авторитарно-репродуктивна система навчання застаріла. Освіта, орієнтована лише на отримання знань означає в даний час орієнтацію на минуле.

Та система освіти, яка існує сьогодні, склалася в епоху нового часу і заснована на передачі знання про щось, тобто це знання завжди є змістовним.

У мінливому світі система освіти має формувати такі нові якості випускника, як ініціативність, інноваційність, мобільність, гнучкість, динамізм та конструктивність. Майбутній професіонал повинен мати прагнення до самоосвіти протягом усього життя, володіти новими технологіями та розуміти можливості їх використання, вміти приймати самостійні рішення, адаптуватися в соціальній та майбутній професійній сфері, вирішувати проблеми та працювати в команді, бути готовим до перевантажень, стресових ситуацій та вміти швидко їх виходити.

Перед викладачами Київського Національного Лінгвістичного Університету, як і перед всіма викладачами закладів вищої освіти, постає дуже важливе та, водночас, непросте завдання – не просто навчити студента, а

перетворити надання освітніх послуг, на формування певного набору компетентностей.

Завдання педагогічного колективу КНЛУ- підготувати висококваліфікованих спеціалістів, основними рисами яких повинні бути високий рівень професійних знань та компетентостей та вміння швидко адаптуватися до нових реалій.

Результати тестувань студентів 3 та 4 курсу спеціальності середня освіта КНЛУ показали, що студенти активно набувають професійних знань та формують компетентності. Викладачі «йдуть в ногу» з часом та розвиваються. Цим самим готують випускників, готових до реалій сучасного світу, який постійно трансформується.

ВИСНОВКИ

Для України якість вітчизняної вищої освіти також є питанням національної безпеки, адже за роки незалежності українське суспільство не тільки не зуміло зламати тенденцію знецінення освіти, а й не змогло затвердити на практиці стародавній постулат про силу знань. Сьогодні прагнення українського народу жити у гідних умовах може бути реалізовано лише за умови дотримання принципу конкурентоспроможності, змагальності. Вхідження України до структур Європейського Союзу передбачає застосування європейських стандартів якості, що, безумовно, стосується й вищої освіти.

Активний розвиток сучасного суспільства вимагає нових підходів до різних сфер життя людини. Система освіти України трансформується згідно новим тенденціям.

Перехід закладів вищої освіти України до кредитно-модульної системи, що є основним принципом Болонського процесу, вимагає пошуків нових підходів у викладанні та підготовці спеціалістів.

Кредитно-модульна система спонукає до активного використання компетентнісного підходу.

Перед викладачі закладів вищої освіти з'являється важливе завдання – підготувати високваліфкованих спеціалістів та сформувати певний набір компетентностей, що допоможуть швидко адаптуватися до нових реалій сучасного життя.

Той факт, що іноземних вступників у ЗВО України з кожним роком все більше говорить про те, що система освіти України розвивається та викладачі ЗВО готують конкурентних спеціалістів. Те, що деякі заклади вищої освіти України входять в списки топових університетів світу говорить про те, що система освіти України трансформується згідно принципів Болонського процесу та, в майближчому майбутньому, бути на одному рівні з провідними Європейськими університетами.

РЕЗЮМЕ

Тема кваліфікаційної роботи «Становлення освітньої системи України: від знань до компетентностей».

Актуальність теми полягає в тому, що навчальна діяльність на заняттях за часів активного розвитку сучасного суспільства та технічно-наукового прогресу, покликана не просто дати студентам певну кількість знань, умінь і навичок, а також сформувати у них компетентність як загальну здатність, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, отриманих завдяки навчанню.

Об'єктом дослідження виступає зміст сучасної освіти України.

Предметом дослідження є становлення освітньої системи України, шлях освіти «від знань до компетентностей».

У першому розділі «Психолого-педагогічні засади компетентнісної освіти», розкривається сутність компетентнісного підходу в освіті та стратегічні напрями розвитку вищої освіти в Україні.

У другому розділі «Шляхи реалізації компетентнісного підходу у вищій освіті України» проводиться аналіз сучасного стану вищої освіти України, розглядаються напрями впровадження компетентнісного підходу до організації освітнього процесу у вищій школі та розробляються рекомендації щодо подальшого розвитку компетентнісної освіти в КНЛУ.

На основі досліджень, що представлені у першому та другому розділах формуються відповіді на поставлені завдання.

У висновках надається узагальнення результатів наукового дослідження компетентнісного підходу у системі освіти України.

Ключові слова: компетенція, компетентність, компетентнісний підхід, система освіти України, Болонський процес, якість освіти України.

RESUME

The topic of the qualifying paper “An establishment of the educational system of Ukraine: from the knowledges to competencies”.

The relevance lies in the fact that learning activities in the classroom during the active development of the modern society and technological and scientific progress, is appealed not just for giving students a certain amount of knowledges, skills and abilities, but also to form their competence as a general capability, which is based on the knowledges, experience, values and abilities acquired through the learning.

The object of research is the content of modern education in Ukraine.

The subject of the research is an establishment of the educational system of Ukraine: from the knowledges to competencies.

The first chapter "Psychological and pedagogical foundations of competence education" reveals the essence of the competence approach in education and strategic directions of higher education development in Ukraine.

The second chapter "Ways to implement the competency approach in higher education in Ukraine" analyzes the current state of higher education in Ukraine, considers the implementation of the competency approach to the organization of the educational process in higher education and develops the recommendations for the further development of the competency education in KNU.

On the basis of the investigations presented in the first and second chapters, the answers to the set of tasks are formed.

Key words: competence, competency, competence approach, education system of Ukraine, Bologna process, quality of Ukraine education .

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Байденко В.И. Концептуальная модель государственных образовательных стандартов в компетентностном формате (дискуссионный вариант): Материалы ко второму заседанию методологического семинара. – М.: Издательский центр проблем качества подготовки специалистов. – 2004. – 19с. [Электронный ресурс]. – http://www.rc.edu.ru/rc/bologna/works/baidenko_ll_sod.pdf
2. Басий Р., Кирьякулов Г., Зенин О., Крюков Э. Первый опыт внедрения кредитно-модульной системы обучения на кафедре анатомии человека // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції "Питання впровадження кредитно-модульно-рейтингової системи у навчальний процес". – Київ, 26 січня 2007 р. – У 2 т. – Т.2. – С. 193-205.
3. Бондар С. Компетентність особистості інтегрований компонент навчальних досягнень учнів // Біологія і хімія в школі. – 2003. – № 2. – с. 8-9.
4. Борисова Ю., Васильєв В. Деякі аспекти впровадження кредитно-модульної системи організації навчання у закладах вищої освіти // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції "Питання впровадження кредитно-модульно-рейтингової системи у навчальний процес". – Київ, 26 січня 2007 р. – У 2 т. – Т.2. – С. 227-234.
5. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посіб. / За заг. ред. В.Г.Кременя. – Київ-Тернопіль: Богдан, 2004. – 368 с.
6. Вища освіта України. – 2011. – № 3 (додаток 1). – Тематичний випуск "Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології". – Т. 2. – 532 с.
7. Галямина И.Г. Проектирование государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования нового поколения с использованием компетентностного подхода: Материалы к четвертому заседанию методологического семинара «Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы» – М.: Издательский центр проблем качества

подготовки специалистов. – 2004. – 66с. [Электронный ресурс]. – <http://www.rc.edu.ru/rc/bologna/works>

8. Глоссарий терминов рынка труда, разработки стандартов образовательных программ и учебных планов // Европейский фонд образования. – 1997. – 160 с.

9. Гуляева Н.М., Бідюк А.М. Конкурентні заклади вищої освіти. Економічний вісник університету. 2018. Вип. 37/1. С. 12–19.

10. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці // Шлях освіти. – 2004. - №3. – С.22-24.

11. Дікова-Фаворська О.М., Мошковська Г.П. Організація навчально-виховного процесу за кредитно-модульною системою // Матеріали науково-практичного семінару "Кредитно-модульна система організації навчального процесу". – Київ, 3 грудня 2007 р. – С. 10-15.

12. Доповідна записка Колегії Міністерства освіти і науки України про стан проведення педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації. – http://www.mon.gov.ua/education/higher/bolon/r_coll.doc

13. Забара С. Організація самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульної системи // Матеріали науково-практичного семінару "Кредитно-модульна система організації навчального процесу". – Київ, 3 грудня 2007 р. – С. 112-114.

14. Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании //Труды методологического семинара «Россия в Болонском процессе: проблемы, задачи, перспективы», Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с. [Электронный ресурс]. – http://rc.edu.ru/rc/bologna/works/zimnaya_1_sod.pdf

15. Кравченко О.І. Значення стратегії розвитку університету та критерії оцінювання її ефективності // Гірська школа Українських Карпат. 2016. № 14. С. 53–56.
16. Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: навч. посіб. Львів: Національний університет «Львівська політехніка»// (Інформаційно-видавничий центр «Інтелект+» Інституту післядипломної освіти); ІнтелектЗахід, 2003. 352 с.
17. Ляшенко О.М. Стратегічний розвиток вищого навчального закладу// Міжнародний науковий журнал. 2016. № 8. С. 116–117.
18. Марухленко О.В. Стратегічне планування у вищих освітніх закладах// Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. 2017. № 3. С. 256–265.
19. Наказ Міністерства освіти і науки України: про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу. – № 48. – 23 січня 2004 р.
20. Натрошвілі С.Г. Стратегічне управління вищим навчальним закладом: теорія, методологія, практика: монографія. Київ: КНУТД, 2015. 320 с.
21. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні // Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. — Київ : Педагогічна думка, 2016. — 448 с. — Бібліогр.: с. 21. — (До 25-річчя незалежності України).
22. Національний звіт України про впровадження положень Болонського процесу від 14 грудня 2006 року / http://www.mon.gov.ua/education/higher/bolpr/zvit_ukr.doc
23. Новейший энциклопедический словарь. М.: “Изд-во АСТ”; “Изд-во Астрель”; ООО “Транзиткнига”, 2004, 1424 с.
24. Новий тлумачний словник української мови(у трьох томах). том 1, А – К / Укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпущко. – Київ, Вид-во “АКОНІТ”, 2006. – 926 с.

25. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти. / «Директор школи. Україна» №3-4 - 2005 10. Овчарук О.В. Компетентності як ключ до формування змісту освіти // Стратегія реформування освіти України. - Київ.: К.І.С.2003. – 295 с.
26. Ожегов С.И. Слова русского языка: 70000 слов / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – 23-е изд., испр. – М.: Русский язык, 1990. – 917 с.
27. Павлович М. Болонський процес – організація навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції "Питання впровадження кредитно-модульно-рейтингової системи у навчальний процес". – Київ, 26 січня 2007 р. – У 2 т. – Т.2. – С. 85-91.
28. Пакулін С.Л. Стратегічне планування розвитку вищої освіти України: зміст, проблеми, пріоритети. Проблеми економіки. 2013. № 2. С. 39–45.
29. Програма розвитку Київського національного університету імені Тараса Шевченка на 2012–2020 роки. URL: http://science.univ.kiev.ua/documents/rozvytok/Progran_Univ_2020.pdf.
30. Програма розвитку Київського національного університету імені Тараса Шевченка на 2012–2020 роки. URL: http://science.univ.kiev.ua/documents/rozvytok/Progran_Univ_2020.pdf.
31. Програма розвитку Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна на 2010–2020 роки. URL: <http://www.univer.kharkov.ua/docs/polozhennya/program2010-2020nw.pdf>.
32. Професійна освіта: Словник: Навч. пос. / Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Никало. – К.: Вища школа, 2000. с. 149. (777)
33. Програмний документ ЮНЕСКО (1995 г.) // Андрущенко В.П. Роздуми про освіти: статті, нариси, інтерв'ю / В.П.Андрущенко. — К.: Знання України, 2005. — 804 с.
34. Равен Дж. Педагогическое тестирование: Проблемы, заблуждения, перспективы: Пер. с англ., Изд. 2-е, испр. – М.: “Когито-Центр”, 2001. – 142 с.

35. Річний звіт Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти за 2019 рік / за заг. ред. проф. Сергія Квіта. — Київ : Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, 2020. — 244 с.

36. Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. — Х.: Вид. група «Основа», 2005. 96 с. — (Б-ка журн. «Управління школою»; вип. 8(32)). 15. Советский энциклопедический словарь. 3-е изд. М.: Советская энциклопедия, 1984. -1600 с.

37. Селевко Г. Компетентности и их классификация / Г. Селевко // Народное образование. — 2004. — № 4. — С. 138–143.

38. Сидоренко В. Кредитно-модульна система підвищення кваліфікації як інноваційний шлях для забезпечення якісної неперервної освіти вчителя української мови та літератури / В.В. Сидоренко / Інноваційні процеси у професійній підготовці педагогічних працівників та підвищення їх кваліфікації // матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. у м. Донецьку, 16 квітня 2009 р. — Донецьк: Каштан, 2009. — С. 311-323.

39. Современный толковый словарь русского языка / Сост. Л. Прокофьева. — СПб.: Норинт, 2005 — 960 с.

40. Стратегія 2010 // Львівський національний університеті ім. І. Франка. URL: <http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/2016-strategy.pdf>.

41. Стратегія 2010 // Львівський національний університеті ім. І. Франка. URL: <http://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/2016-strategy.pdf>.

42. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>

43. Стратегія розвитку НТУУ «КПІ» на 2012–2020 роки (концептуальні положення) та план дій щодо її виконання / уклад. Ю.І. Якименко, М.Ю. Ільченко, Г.Б. Варламов та ін.; за заг. ред. М.З. Згуровського. Київ: НТУУ

«КПІ», 2012. 44 с. URL: <http://dpr.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/06/Strategiya-rozvitku-NTUU-KPI-na-2012-2020-roki.pdf>.

44. Стратегія розвитку НТУУ «КПІ» на 2012–2020 роки (концептуальні положення) та план дій щодо її виконання / уклад. Ю.І. Якименко, М.Ю. Льченко, Г.Б. Варламов та ін.; за заг. ред. М.З. Згуровського. Київ: НТУУ «КПІ», 2012. 44 с. URL: <http://dpr.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/06/Strategiya-rozvitku-NTUU-KPI-na-2012-2020-roki.pdf>.

45. Татур Ю.Г. Компетентность в структуре модели качества подготовки специалиста // Высшее образование сегодня. – 2004. - № 3. – с. 20-26.

46. Трубачова С.Е. Умови реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: „К.І.С.”, 2004. – С.53-56.

47. Ушаков Д.Н. Толковый словарь современного русского языка / Под ред. Татьянченко Н.Ф. М.: Альта-Пресс, 2005. – 1216 с.

48. Фролов Ю.В., Махотин Д.А. Компетентностная модель как основа оценки качества подготовки специалистов // Высшее образование сегодня, 2004. - № 8. – с. 34-41.

49. Химинець В. Компетентнісний підхід до професійного розвитку вчителя [Електронний ресурс] / Химинець В. – Режим доступу : <http://zakinpro.org.ua/2010-01-18-13-44-15/233-2010-08-25-07-10-49>.

50. Холодная М.А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования. – СПб.: Питер, 2002. – 272 с. (Серия “Мастера психологии”).

51. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностноориентированной парадигмы образования // Ученик в общеобразовательной школе. – М.: ИОСО РАО, 2002. – с.135-157.

52. Цукатова Т. Модульно-рейтингова оцінка знань студентів у контексті кредитно-модульної системи // Матеріали науково-практичного семінару "Кредитно-модульна система організації навчального процесу". – Київ, 3 грудня 2007 р. – С.48-57.

53. Черемис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності й компетенції // Вища освіта України. – 2006. - № 2. – с. 84-88.

54. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход // Высшее образование сегодня. - № 8. – 2004. – с. 26-31.

55. Шевченко Л. Проектування кредитно-модульно-компетентної моделі навчання майбутніх учителів-предметників / Л. Шевченко // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / гол. ред.: Мартинюк М.Т. – Умань: ПП «Жовтий О.О.», 2010. – Ч. 3. – С. 329–338.

56. Шишов С.Е., Агапов И.Г. Компетентностный подход к образованию: прихоть или необходимость? // "Стандарты и мониторинг в образовании". – №2. – 2002. – с.58-62.

57. Шишов С.Е., Кальней В.А. Школа: мониторинг качества образования. М.: Педагогическое общество России, 2000. – 316 с.

58. This is Caltech: 2018. URL: https://s3-us-west-1.amazonaws.com/www-prod-storage.cloud.caltech.edu/This_Is_Caltech_2018.pdf.

59. Times Higher Education (World University Rankings Times Higher Education). URL: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2018/world-ranking#!/page/0/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats.

60. University of Cambridge List of University strategies. URL: <https://www.governance.cam.ac.uk/Pages/University-strategies.aspx>.

61. University of Oxford Strategic Plan 2013–2018. URL: <https://www.ox.ac.uk/about/organisation/strategic-plan?wssl=1>.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Анкета для студентів 3 та 4 курсів

Шановний студенте!

В Київському Національному Лінгвістичному Університеті проводиться опитування студентів з метою покращення роботи університету і підвищення якості підготовки фахівців.

Опитування є анонімним. Його результати будуть використовувати лише в загальному вигляді.

Просимо Вас відповісти на запитання анкети максимально відверто, що допоможе нам об'єктивно оцінити рівень якості освітнього процесу.

1) За якою спеціалізацією (освітньою програмою) Ви навчаєтесь?

- СО
- МЛ

2) Чи знаєте Ви, що таке «особистісно-орієнтоване навчання»?

- Так
- Ні

3) Якщо знаєте, що це таке, поясніть:

4) Чи знаєте Ви, що таке «компетенція»?

- Так
- Ні

5) Чи знаєте Ви, що таке «компетентність»?

- Так
- Ні

6) Поясніть різницю:

7) Чи вважаєте Ви, що в КНЛУ реалізується компетентнісний підхід?

- Так
- Частково так
- Можливо
- Ні
- Не замислювався / Не замислювалася

8) Ознайомтеся з переліком **soft skills**. Зазначте поряд із компетентністю ту групу дисциплін, викладачі яких, на Вашу думку, **найкраще формують** та розвивають ці навички:

- 1) *практичні мовні дисципліни;*
- 2) *теоретичні мовні дисципліни;*
- 3) *психолого-педагогічні дисципліни.*

Soft skills:

- вміння працювати в команді

- критичне мислення

- лідерство

- креативність

- вміння дотримуватися дедлайну

- відповідальність та дисциплінованість

9) Ознайомтеся з переліком **soft skills**. Зазначте поряд із компетентністю ту групу дисциплін, викладачі яких, на Вашу думку, **гірше формують** та розвивають ці навички:

- 1) *практичні мовні дисципліни;*
- 2) *теоретичні мовні дисципліни;*
- 3) *психолого-педагогічні дисципліни.*

Soft skills:

- вміння працювати в команді

- критичне мислення

- лідерство

- креативність

- вміння дотримуватися дедлайну

- відповідальність та дисциплінованість

10) Ознайомтеся з переліком **hard skills**. Зазначте поряд із компетентністю ту групу дисциплін, викладачі яких, на Вашу думку, **найкраще формують** та розвивають ці навички:

- 1) *практичні мовні дисципліни;*
- 2) *теоретичні мовні дисципліни;*
- 3) *психолого-педагогічні дисципліни*

Hard skills:

- Комунікативна компетентність

- Мовні компетентності (лексична, граматична, фонетична)

- Мовленнєві компетентності (аудіювання, говоріння (діалогічне та монологічне мовлення), читання, письмо)

- Лінгвосоціокультурні компетентності

- Навчально-стратегічні компетентності

11) Ознайомтеся з переліком **hard skills**. Зазначте поряд із компетентністю ту групу дисциплін, викладачі яких, на Вашу думку, **гірше формують** та розвивають ці навички:

- 1) *практичні мовні дисципліни;*
- 2) *теоретичні мовні дисципліни;*
- 3) *психолого-педагогічні дисципліни.*

Hard skills:

- Комунікативна компетентність

-
- Мовні компетентності (лексична, граматична, фонетична)

 - Мовленнєві компетентності (аудіювання, говоріння (діалогічне та монологічне мовлення), читання, письмо)

 - Лінгвосоціокультурні компетентності

 - Навчально-стратегічні компетентності

Дякуємо за участь в анкетуванні!